

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ VE VIRTUÁLNÍM
PROSTŘEDÍ**

Bakalářská práce

Olomouc 2019

Monika Zálešáková, DiS.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ DĚTÍ VE VIRTUÁLNÍM
PROSTŘEDÍ

Bakalářská práce

Obor studia: Sociální práce

Autor: Monika Zálešáková, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Rizikové chování dětí ve virtuálním prostředí*“ vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 6. 3. 2019

Podpis .....

Poděkování

Velmi ráda bych poděkovala Mgr. Jakubovi Havlíčkovi, Ph.D. za vedení bakalářské práce, za ochotu, vstřícnost a cenné rady během všech konzultací. Také bych chtěla poděkovat své rodině za podporu a trpělivost a přátelům, zejména Mgr. et Mgr. Lucii Kosové za podporu a pomoc.

Anotace

Jméno a příjmení:	Monika Zálešáková, DiS.
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	Sociální práce
Obor obhajoby práce:	Sociální práce
Vedoucí práce:	Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Rizikové chování dětí ve virtuálním prostředí
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce se dělí na dvě části – část teoretickou a praktickou. V teoretické části práce jsem popsala témata a pojmy, které úzce souvisí s problematikou virtuálního prostředí - kyberšikanou, jako jsou rizikové chování, rizikové chování ve virtuálním prostředí, rizika online komunikace, sociálně patologické jevy, závislosti, netolismus a kyberšikana. Nejdůležitější kapitolou je kapitola zaměřená na problematiku kyberšikany, kde jsem se snažila z dostupných informací, které jsem získala pomocí knižních a internetových zdrojů popsat nejdůležitější fakta a informace a to prostředky, znaky, druhy, právní ukotvení, ale i mimo jiné prevenci tohoto fenoménu. V praktické části jsem se snažila odpovědět na mnou zvolenou výzkumnou otázku, která zní: Jsou děti navštěvující II. stupeň základních škol v Hodoníně informovány o nebezpečí, které hrozí ve virtuálním prostředí a jaké konkrétní znalosti mají s danou problematikou? Zvolenou výzkumnou formou byl kvantitativní i kvalitativní výzkum. Pro naplnění vytyčeného cíle jsem využila jednak dotazníkové šetření, ale i diskuzi v tzv. focus group skupině. Dotazníky byly rozdány ve dvou základních školách v Hodoníně. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 176 respondentů. Ohnisková focus group skupina byla ve složení 8 respondentů.</p>
Klíčová slova:	Rizikové chování, sociálně patologické jevy, závislost, netolismus, kyberšikana

Title of Thesis:	Children's risk behavior in a virtual environment
Annotation:	The bachelor thesis is divided into two parts – theoretical and practical part. In the theoretical part I have described topics and concepts which are closely related to virtual environments - cyberbullying such as risk behaviors, risk behavior in a virtual environment, risks of online communication, socially pathological phenomena, addictions, netolism and cyberbullying. The most important chapter is the chapter on cyberbullying where I tried from the available information, which I obtained through books and internet resources, to describe the most important facts and information and resources features, types, legal anchoring, but also, among other things, the prevention of this phenomenon. In the practical part, I tried to answer the research question chosen by me. Are the children attending elementary schools in Hodonín informed about the dangers that threaten the virtual environment and what specific knowledge they have with the given issue? Selected research form was quantitative and qualitative research. In order to fulfill the stated goal I used the questionnaire survey as well as the discussion in the focus group. Questionnaires were distributed in two primary schools in Hodonín. The survey was completed by a total of 176 respondents. The main focus group was composed of 8 respondents.
Keywords:	Risk behaviors, social pathological phenomena, addiction, netolism, cyberbullying
Názvy příloh vázaných v práci:	Dotazník – virtuální prostředí (informovanost a zkušenost) Souhlas zákonných zástupců s účastí nezl. dítěte v ohniskové skupině, focus group a dále možnost uveřejnění získaných informací
Počet literatury a zdrojů:	40
Rozsah práce:	92 s. (129 765 znaků s mezerami)

Obsah

ÚVOD.....	8
A.TEORETICKÁČÁST.....	11
1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ.....	11
1.1 Rizikové chování ve virtuálním prostředí.....	12
1.2 Rizika online komunikace.....	13
2 SOCIÁLNĚ - PATOLOGICKÉ JEVY.....	15
2.1 Typy sociálně patologického chování.....	15
2.2 Závislosti.....	16
3 NETOLISMUS.....	21
3.1 Znaky netolismu.....	23
3.2 Druhy netolismu.....	25
3.3 Příčiny netolismu.....	25
3.4 Projevy netolismu.....	26
3.5 Diagnostika netolismu.....	27
3.6 Terapie.....	28
4 KYBERŠIKANA.....	30
4.1 Oběti kyberšikany.....	32
4.2 Agresoři.....	33
4.3 Přihlížející kyberšikaně.....	34
4.4 Právní ukotvení.....	35
4.5 Prevence na ZŠ.....	36
4.5.1 Sexting.....	38
4.5.2 Online hry.....	39
4.5.3 Kybergrooming.....	40
4.5.4 Kyberstalking.....	42
5 KAZUISTIKY.....	43
B. PRAKTICKÁČÁST.....	48

6 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	48
6.1 Cíl absolventské práce.....	48
6.2 Volba metodologie.....	49
6.3 Metody získávání dat.....	51
6.4 Výzkumné otázky.....	52
6.5 Popis a výběr výzkumného vzorku.....	53
6.6 Etika výzkumu.....	54
7 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	56
7.1 Zhodnocení výsledků.....	73
ZÁVĚR	79
SEZNAM LITERATURY.....	82
SEZNAM GRAFŮ.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	88

ÚVOD

V bakalářské práci bude řešena problematika rizikového chování dětí ve virtuálním prostředí. Toto téma své práce jsem si vybrala hned z několika důvodů. Zásadním důvodem je to, že v současné době je tato problematika velmi aktuálním tématem. Dalším důvodem je to, že v mé profesní praxi sociálního pracovníka se často dané rizikové chování ve virtuálním prostředí u dětí promítá i v dalších oblastech, ať již vlivu na školní výkonnost, či celkově v dalších oblastech každodenního života. Většina z nás i přes zaměření našich profesí, jsme také prvořadě rodiči či příbuznými, kdy se nás toto téma tedy dotýká i často velmi osobně. Sami dětem svým vzorem chování ve virtuálním prostředí či kyberprostoru dáváme jistý příklad, jak se chovat. S ohledem na to, že děti jsou obzvláště zranitelné, je třeba jim pomáhat orientovat se bezpečně v kyberprostoru, chránit je před možným ohrožením či následnými sociálně – patologickými jevy, které s danou oblastí mohou velmi úzce souviset.

Cílem mé práce tedy bude objasnit oblast rizikového chování ve virtuálním prostředí. Specificky zaměřeno na zvláště zranitelnou cílovou skupinu a to děti. Dále je cílem práce také popsat oblast sociálně patologických jevů, netolismu a kyberšikany.

Práce je tedy rozdělena na část teoretickou a empiricky zaměřenou, kdy v teoretické části práce se budu snažit prvořadě o úhel pohledu sociálního pracovníka, protože toto je mým profesním zaměřením – tedy pohled sociálně – pedagogický a dále psychologický, se zaměřením na individualitu projevů a osobnosti dítěte právě v daném prostředí. V teoretické práci tedy bude využita odborná literatura zabírající se vytyčenou oblastí. Pro srozumitelnost práce i pro čtenáře nejen z řad odborné veřejnosti, tak, aby má práce mohla poskytnout i faktický dopad v praxi, budou využity i některé osvětové zdroje.

Cílem této práce je také za pomoci provedeného praktického výzkumného dotazování, tedy kvantitativní metodou, ale i kvalitativní metodou za pomoci provedení rozhovoru ve focus group skupině, zjištění, zdali se děti cítí v daném virtuálním prostředí bezpečně či nikoliv a hlavním cílem je také zjištění, zda si uvědomují rizika spojená právě s pohybem v kyberprostoru. V empirické části práce se tedy budu věnovat výzkumu v této oblasti. Na základě položených výzkumných otázek, které budou uvedeny v empirické části práce, se budu snažit o navázání teoretické části práce a empirické prokázání toho, jakým způsobem působí virtuální chování na děti a jejich chování, jaká jsou rizika v dané oblasti, a zdali si děti daná rizika uvědomují. Je velmi důležité být obeznámen s tím, zda se někdy děti staly oběťmi či pachateli kyberkriminality.

V první kapitole práce se zaměřím obecně na oblast rizikového chování, tuto poté specifikuji na oblast virtuálního prostředí a dále online komunikaci. V následné kapitole popisuji problematiku sociálně – patologických jevů a právě objasnění a odlišení daného pojmu od rizikového chování. Dále plynule navážu oblastí závislostí, kdy třetí kapitola tedy bude přímo podrobně zaměřena na oblast netolismu. Ve čtvrté kapitole se podrobněji věnuji oblasti kyberšikany a poté specificky novým pojmům a jevům jakými jsou například sexting, kybergrooming, kyberstalking. Teoretická část práce bude doplněna kazuistikami.

Hlavní snahou je poukázat na zásadní celospolečenskou problematiku, která má v současné době zcela zásadní vliv na náš každodenní život. Virtuální prostředí může být velmi zásadním pomocníkem, ale také je třeba brát v potaz mnohá rizika a ohrožení, která s sebou kyberprostor přináší. Na cílovou skupinu dětí je tedy potřebné obzvláště zaměřovat pozornost. Na děti je možno působit prostřednictvím prováděné prevence a osvěty zejména ve školách a rodinách. Toto je důležité proto, aby u nich nedocházelo k rizikovému chování a v případě, že toto chování dosáhne

negativních projevů, je třeba takové jevy umět pojmenovat, odlišit, diagnostikovat, tak, aby pokud možno došlo k jejich eliminaci, hledání efektivních a pozitivních cest řešení, jak dané rizikové chování usměrnit, děti motivovat k pozitivnímu, ale zároveň i bezpečnému využití možností, které virtuální prostředí respektive kyberprostor přináší. Je také třeba mít na paměti, že právě odborná veřejnost, dospělí, mohou danou oblast velmi zásadně ovlivňovat a to vlastním pozitivním vzorem chování. Jak v oblasti trávení množství času ve virtuálním prostředí i na internetu, tak vlastní orientací a schopností efektivního nakládání a i na toto chci ve své práci poukázat.

A. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části práce se zaměřím na uvedené klíčové pojmy. V první a druhé kapitole to budou tyto termíny: rizikové chování, sociálně patologické jevy, sociálně patologické chování dětí, závislost – návykové látky. Třetí kapitola se bude zabývat problematikou netolismu. Budou zde popsány znaky netolismu, druhy, příčiny i projevy. Dále se budu věnovat diagnostice i terapii netolismu.

Čtvrtá kapitola je stěžejní kapitolou bakalářské práce, zde bude vysvětlen pojem kyberšikany. Zaměřím se zde na projevy kyberšikany, oběti kyberšikany, postoje agresorů i přihlížejících. Bude se zde také zabývat právním ukotvením a v neposlední řadě prevencí tohoto jevu. Poslední kapitola teoretické části práce je kazuistického charakteru, podpořena implementací teoretického rámce práce – tvoří ji kazuistiky.

1 RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Na počátku první kapitoly se zaměřím na pojem rizikového chování. Tento pojem, dle mého názoru, úzce souvisí s kyberšikanou. Dále zde popíši, co přináší komunikace dětí nebo dospělých ve virtuálním prostředí. Uvedu patrnost rozdílů mezi komunikací virtuální a komunikací v reálném světě, tedy budu se snažit poukázat na to, jaká rizika s sebou tato komunikace nese. Termín rizikové chování je v odborné literatuře popisován uvedenými autory následovně: Miovský et al. (2010, str. 23) považuje rizikové chování za takové, které způsobuje u osob nárůst sociálních, zdravotních, ale i výchovných rizik pro ně samotné, nebo i pro celou společnost.

Nielsen Sobotková (2014, str. 40 – 41) nahrazuje pojem rizikové chování za pojem závislostní chování, do kterého lze zahrnout jednak závislost na legálních návykových látkách, tedy na alkoholu, tabáku, ale i závislost na nelegálních návykových látkách, gambling, závislost na PC, netolismus,

závislost na nakupování a mnoho dalšího. Jako další základní dělení rizikového (závislostního chování) uvádí:

- a. Nezdravé stravovací návyky
- b. Xenofobii, rasismus, antisemitismus
- c. Agresivitu, agresivní chování
- d. Kriminální jednání – krádeže
- e. Šikanu, kyberšikanu, násilné chování
- f. Vandalismus – poškozování majetku osobní povahy nebo např. na sportovních utkání, můžeme sem přiřadit také sprejování, ničení veřejného majetku
- g. Záškoláctví – může vzniknout v důsledku problémů ve škole, kdy žák před těmito utíká, nebo pouze z důvodu, že žák touží po svobodě, experimentu
- h. Lhaní

Nielsen Sobotková (2014, str. 45) mimo běžné pojetí rizikového chování rozlišuje ještě tzv. **syndrom rizikového chování v dospívání**. Pro tento je typické zneužívání návykových látek dětmi a stále více dívkami. Dále zde řadíme rizikové chování, které se dotýká reprodukce, tedy, že dospívající mají sex dříve než by měli, často střídají partnery, mladé dívky se stávají matkami. V důsledku tohoto se objevují pohlavní nemoci. Posledním znakem jsou negativní jevy, které se objevují zejména v psychosociálním vývoji dospívajících, které postihují poruchy chování, způsobují delikvence, agresivitu, kriminalitu a v neposlední řadě mohou vést až k sebevražedným sklonům a sebepoškozování.

1.1 Rizikové chování ve virtuálním prostředí

Rizikové chování ve virtuálním prostředí probíhá prostřednictvím moderních technologií - mobilní telefon, počítač, tablet, připojení k internetu.

Dle Nielsen Sobotkové (2004, str. 40) zahrnuje rizikové chování ve virtuálním prostředí kopírování, ale i stahování filmů a hudby. Uživatel může také otevřít spam a odpovědět na něj. Dále za rizikové chování považuje trávení spoustu času online na různých internetových stránkách a s tímto spojenou činností na internetu. Zde se může jednat o stránky legální, ale i naopak.

1.2 Rizika online komunikace

Při komunikaci v reálném světě, neboli „tváří v tvář“ je patrné, s kým hovoříme, jaké k tomu máme důvody, vidíme reakce druhé osoby a mnoho jiného. Online komunikace s sebou toto bohužel nepřináší. Mohou se objevit možná rizika, která je nutno zdůraznit.

Eckertová a Dočekal (2013, str. 41) uvádí, že online komunikace probíhá prostřednictvím sociálních sítí, psaní e-mailů, chatováním, využíváním aplikace messenger.

Krčmářová (2012, str. 54) uvádí jako jeden z hlavních negativních znaků i projevů internetového prostředí spojeného s online komunikací - neúměrnou ztrátu zábran. Dalším znakem online komunikace je možnost útěku do nepřirozeného světa, do světa fantazie. Fantazií je myšleno několik posléze strávených hodin na počítači (internetu). Běžný reálný život se poté stává více životem „na síti“ než v realitě.

Dle autorů Kožíška a Píseckého (2016, str. 10) je vhodné si uvědomit, že internet nelze brát jen jako hrozbu, ale i jako zdroj zábavy, odreagování, zisku informací (využíváme jej denně a zřejmě i využívat budeme).

Taktéž Spitzer (2016, str. 45) uvádí, že dané digitální informační technologie a komunikace prostřednictvím těchto technologií jsou nástrojem ke zvládnutí života.

Na druhou stranu se prostřednictvím online komunikace a používáním internetu objevují rizika zvláště pro mládež a děti. Dětem tyto technologické možnosti mohou způsobit choroby a závislost. Spolu s uvedeným autorem

si tedy můžeme pokládat otázku, kdy vůbec mají začít používat mladí lidé informační technologie?

Naproti tomu Krčmářová (2012, str. 89) online komunikaci a s ní možná rizika popisuje tak, že z pohledu psychologického se činnosti na internetu stávají jistým prostředníkem interpersonální komunikace, které ovlivňují naše postoje, emoce, ale i rozhodování. Velkým problémem je, že mnohdy rodiče nemají tušení i informace o tom, kde jejich děti na internetu tráví čas a hlavně jaké množství času zde děti i mladiství v uvedeném prostředí tráví.

Autorka Krčmářová (2012, str. 56-58) dále poukazuje také na několik výzkumných zjištění z roku 2010, ze kterých vyplývá, že čeští dospívající a děti patří k digitálně nejvzdělanějším v Evropě. Tři čtvrtiny dětí ve věku od 9-16 let internet používají víceméně denně. Profil na sociálních sítích má až 72 %. S pornografií na internetu se setkalo již 29 %. Dále uvádí, že je známo, že v online prostředí se děti dostávají často do situací, ve kterých musí uvažovat jako dospělí. Bohužel ve svém věku toto ještě neumí. Jako další zajímavosti jsou určitě následující data, kdy děti ve věku 10-13 let mají svůj počítač v dětském pokoji a celých 44 % dětí používá sociální sítě také na svých mobilních telefonech. Děti ve věku 6-7 let posílají často SMS zprávy a děti ve věku 8-9 let komunikují se svými kamarády online. Dítě ve věku od 2-5 let již ví v celých 58 % z populace, jak se hraje jednoduchá hra na počítači a celých 19 % stejně starých dětí umí také s mobilními aplikacemi na chytrých telefonech.

2 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Sociálně patologické jevy jsou popisovány jako ty, které porušují vytvořené normy, tradice a hodnoty ve společnosti. Porušení takových norem a tradic vede k narušení nekonfliktnosti společnosti (Procházka, 2012, str. 133).

Mühlpachr (2001, str. 80) sociálně patologické jevy člení na:

- a. Negativní společenské jevy - jde o fenomény charakteristické pro moderní společnost. Míra nebezpečnosti či závažnosti je nízká, stejně jako jejich konečný dopad na společnost. Společností jsou víceméně tolerovány. Mezi tyto jevy můžeme zařadit nezaměstnanost, fluktuace, bída, nemocnost, úrazovost, populační nerovnováha, rozvodovost, a další.
- b. Asociální společenské jevy – mezi tyto jevy lze zařadit problémy jako výtržnictví, vandalismus, šikana, aktivity sprejerů, sekty, extremistická hnutí a skupiny, projevy xenofobie a rasismu, apod.
- c. Sociálně patologické jevy (v užším slova smyslu) - do této kategorie spadá čtveřice oblastí s nejvyšší mírou společenské nebezpečnosti a závažnosti: kriminalita, závislosti, prostituce a sebevraždy.

2.1 Typy sociálně patologické chování

Pro úvod je důležité zdůraznit, že patologické chování se opírá o 3 přístupy:

- a. Biologicko – psychologický – tento přístup hledá souvislosti mezi charakterem osobnosti a jeho chováním a dále také souvislosti mezi hormony, enzymy, tělesnou stránkou a genetikou
- b. Sociálně – psychologická – zaměřuje se na temperament a rysy osobnosti, sále sociální učení a kognitivní styly
- c. Sociologické – soustřeďuje se na kulturní a společenský kontext vzniku rizikového chování (Fischer a Škoda, 2009, str. 29-34).

Mezi nejzákladnější typy sociálně patologického chování, kterým se chci blíže zabývat níže, můžeme zařadit:

- Závislost na alkoholu
- Závislost na tabáku
- Závislost na omamných a psychotropních látkách
- Závislost na internetu
- Sledování televize

2.2 Závislosti

V literatuře, zejména v mezinárodní klasifikaci nemocí je popisováno, že člověk, který je na určité látce či činnosti závislý nedává ničemu jinému přednost. Takové chování a jednání je pro něj stěžejní, i když dříve si cenil a vážil jednání jiného (Kolektiv autorů sdružení SANANIM, 2007, str. 19).

Jinou definici závislosti uvádí například Kalina (2003, str. 107): *„Závislost lze definovat jako chronickou a progredující poruchu, která rozvíjí na pozadí přirozené touhy člověka po změně prožívání.“*

Pro diagnózu závislosti je nutno, aby za posledních dvanáct měsíců byly přítomny alespoň tři příznaky, a to např.:

- a. Člověk má silnou touhu a nutkání látku užít
- b. Objevují se potíže v kontrole u užívání látky
- c. Užívání látky slouží k odstranění fyzickým potíží
- d. Na prvním místě stojí užívání látky, ostatní zájmy, záliby jsou v pozadí
- e. I když člověk ví, že užívání látky je škodlivé, pokračuje v něm (Kolektiv autorů sdružení SANANIM, 2007, str. 19).

Závislost lze rozdělit na psychickou a tělesnou (fyzickou). Jako příčina všech problémů bývá označována složka fyzická, bagatelizována poté bývá složka psychická, kdy tento postoj většinou zaujímá veřejnost nebo uživatelé či rodinní příslušníci. Fyzická složka zajišťuje, aby byl dodržen časový rozestup mezi užitím jednotlivých dávek, aby nenastal „absták“, psychická

složka je ovlivnitelná hůře, díky této existují léčebné zařízení, kde je nutná dlouhodobá léčba (Kolektiv autorů sdružení SANANIM, 2007, str. 20).

V trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, konkrétně v § 130 je definován pojem návykové látky takto. Mezi návykovou látku lze zařadit omamnou látku či psychotropní látku, alkohol a dále i další látky, které člověka nevhodně ovlivňují zejména na psychice, poznávacích schopnostech a v neposlední řadě v sociálním chování (Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., § 130).

Drogami jsou označovány různé látky. Mnohé z nich jsou snadno dostupné, některé dokonce společností akceptovatelné. Tyto látky ovlivňují psychiku, často vyvolávají závislost. Jsou všude kolem nás. Základní dělení uvádí drogy **legální**, sem patří pivo, víno, destiláty – alkohol, dále sem lze zahrnout také čaj, tabák a kávu či léky a to z důvodu, že tyto látky také ovlivňují psychiku, a drogy **nelegální**. Jedná se o látky, které jsou zakázány. Také je protiprávní jejich výroba a distribuce. Dalším dělením je dělení na měkké a tvrdé drogy, neboli lehké a těžké (Nožina, 1997, str. 10).

Je také obtížné rozlišit projevy užívání návykové látky oproti projevům nepohody, nemoci či náladovosti. Ovšem existují jisté vzorce chování, které se opakují a tyto by měly vzbudit pozornost a nasměrovat k myšlence, že se může jednat o závislost na návykových látkách. Mezi tyto patří zejména objevení problému v práci, škole, nastávají-li zdravotní problémy, je-li dlouhodobě zanedbán vzhled, začnou-li se projevovat změny v chování, růst finančních výdajů (Kačer, 2018).

Závislost na alkoholu, závislost na tabáku

Nielsen Sobotková (2014, str. 47) považuje za nejvíce zastoupené rizikové chování v adolescentním věku požívání alkoholu, kouření cigaret a také zkušenosti s marihuanou a drogami.

Taktéž Fischer a Škoda (2009, str. 99-102) uvádí alkohol jako nejdostupnější psychoaktivní látku. Společně s kouřením cigaret je naneštěstí také velmi propagovanou psychoaktivní látkou prostřednictvím vysílaných televizních reklam a kampaní. Na tyto reklamy bohužel velmi často hodně reagují právě mladí lidé. Co se týče rozdílu v konzumaci mezi pohlavími, dá se říci, že muži holdují alkoholu více než ženy. Jako negativní důsledky požívání alkoholických nápojů lze uvést, že alkohol ničí jednak zdraví samotného poživitele, ale negativně působí na celou rodinu a také společnost. Po požití alkoholu se cítí být poživitel více sebejistý, má dobrou náladu, je uvolněný a s tím souvisí také uvolnění psychického napětí. Alkoholismus se rozvíjí postupně, kdy nejčastěji jsou uváděna následující fáze:

- Stádium počáteční – poživitel alkoholu ví, že jeho konzumace je ve vyšší míře, než je tomu u ostatních lidí, kteří alkohol nepožívají. Uživatel však vnímá, že mu alkohol pomáhá řešit potíže, proto pije častěji a více.
- Stádium varovné – poživitel alkoholu ztrácí kontrolu nad pitím, jeho množstvím a frekvencí, začíná se za pití objevovat stud, ale také si poživitel občas nepamatuje co se dělo, když byl podnapilý.
- Stádium rozhodné – nad alkoholem již poživitel nemá žádnou kontrolu, pije čím dál více, s tímto souvisí i více konfliktů. I přes toto si poživitel myslí, že pokud bude chtít, může s alkoholem přestat, ale není tomu tak. Rád se schází s lidmi jako on sám, co pijí. Rozpadá se mu rodina, vztahy, práce.
- Stádium konečné – tolerance na alkoholu klesá, stačí málo a poživitel je opilý, bez alkoholu nemůže vydržet. Objevuje se bezmocnost, fyzické i psychické chátrání.

Nielsen Sobotková (2014, str. 86) dále uvádí, že co se týče závislosti na tabáku, zde jsou dostupné informace, kdy aktivně kouří celkem 30 % dospělých lidí a téměř shodné procento kuřáků je mezi mladistvými. Jako

zdravotní důsledky kouření patří fakt, že na kouření a s ním spojené zdravotnické komplikace zemře v České republice až každý pátý člověk. Uváděné choroby jsou onemocnění zažívacího traktu, srdce, dýchacího ústrojí a samozřejmě také psychické a psychosomatické obtíže.

Závislost na omamných a psychotropních látkách

Nielsen Sobotková (2004, str. 88-89) uvádí jako důvod počátku užívání návykové látky vznik problému, který je pro člověka těžce řešitelný a právě návyková látka ho povzbudí k tomu, že všechno zvládne a vlastně problém není tak velký. Člověk po užití zažívá zábavu, myslí si, že teprve nyní má život smysl. Mezi častější uživatele návykových látek patří osoby, které navštěvují taneční kluby za zábavou či noční podniky, jako bary a podobně. V literatuře je uváděno, že první zkušenost s návykovou látkou mají již děti ve 13 až 15 letech.

Nožina (1997, str. 15) popisuje několik druhů užívání návykových látek:

1. Příležitostně-experimentální zneužívání – experiment, který má jistý úvodní důvod, většinou se děje cca 4-5x za život jedince
2. Rekreační zneužívání – mírně časté, jedinec drogy nekupuje, ale pokud jsou mu nabídnuty, neodmítá je, jedná se o užívání např. na večírku či jiných společenských akcí
3. Příležitostné zneužívání – častější, za určité situace si jedinec potřebnou drogu koupí a tuto užívá, jedná se např. o to, aby měl odvalu, vyrovnání se s potížemi a jiné
4. Intenzivní zneužívání – velice časté, stále častější užívání, které jedince dovede ke každodennímu užívání drogy, jedinec má stále menší kontrolu, i když sám si myslí, že své jednání má pod kontrolou
5. Nuceně-závislé zneužívání – užívání denně i několikrát denně, droga pokryje veškeré potřeby jedince a tento bez ní nedokáže být, čím dál

více riskuje jen pro to, aby si drogu zajistil, bez pomoci se jedinec nedokáže vymanit ze závislosti na drogách

Vedle toho Fischer a Škoda (2009, str. 107-114) řadí mezi nejčastěji užívané návykové látky v České republice:

- Závislost na opioidech – mezi zástupce této závislosti řadíme opiáty a morfin, dále heroin a metadon
- Závislost na kanabiboidech – k této skupině řadíme marihuanu (THC) a hašiš
- Závislost na sedativech a hypnotikách – v tuto chvíli velmi rozšířená, kdy se jedná o látky, které jsou obsaženy v lécích na spaní a uklidnění – diazepam, neurol, rohypnol
- Závislost na stimulantích – zde je zástupce amfetamin, metamfetamin, neboli pervitin
- Závislost na organických rozpouštědlech – toluen, chloroform, aceton a jiné
- Závislost na halucinogenech – zde není uveden konkrétní zástupce, ale jedná se o látky, které dokáží vyvolat deformované vnímání a změněné myšlení.

3 NETOLISMUS

S postupným nárůstem užívání internetu i sociálních sítí, doby strávené na počítači či jiných nových moderních technologiích, vznikl nový pojem, který se věnuje této problematice.

Na internetových stránkách netolismus.cz (2015) definují netolismus jako zjednodušeně řečeno závislostní chování, závislost na virtuálních drogách. Tato závislost může být jednak behaviorální, ale také závislá na procesu. Mezi nejzákladnější virtuální drogy patří televize, počítače, počítačové hry, sociální sítě a jiné.

Web internetem bezpečně (2016) pojem netolismus rozšiřuje o pojem netholik. Tento pojem označuje osobu, která je závislá na virtuálních drogách.

Šmahel (2003, str. 23-25) popisuje virtuální prostředí, které má několik specifík. Mezi tato specifika patří **větší otevřenost** – lidé, dospívající jsou odváznější, bez bariér, jsou otevření, kdy toto jim v reálném životě schází, **redukce úzkosti** – mizení úzkosti, strachu, prožívání menší tenze, **absence sankcí** – jednak ze strany skupiny, ale i konkrétní osoby, lze si dovolit „kde co“, **sexuální narážky** - spíše na ženské pohlaví, kdy tyto narážky nejsou popisovány jako nepříjemné, spíše neutrální, kdy v realitě by byly otázky typu: „je tady nějaká holka, která se mnou chce jít do postele“, vzbudila pohoršení, možnost lži a přetvářky – dospívajícím je známo, že ve virtuálním prostředí lze měnit svou identitu.

Šmahel (2003, str. 142) dále závislost na virtuálním prostředí dělí na **aktivní** a **pasivní závislost**. Za základní znak aktivní závislosti je považována závislost na internetu, hraní her na počítači a u pasivní závislosti je to naopak sledování televize.

Krčmářová (2012, str. 54) poukazuje na naši psychiku, která je ovlivněna vlastnostmi internetu, komunikací na něm. Jedná se konkrétně o dopady

na zdravý vývoj osobnosti, psychickou pohodu a spokojenost i životní postoje.

Sledování televize

Jak je uvedeno výše, jedna z možných virtuálních drog je sledování televize. Ve světě lidí, společnosti jsou určité hodnoty, modely chování, které jsou pro tuto společnost typické a tedy také pro společenskou kulturu. Média takové hodnoty i modely svým prostřednictvím prezentují někdy pozitivně a jindy negativně (Krčmářová, 2012, str. 21).

Více než dospělí lidé, jsou k televizní, ale i jiné reklamě vnímavější právě děti, kdy již předškoláci se dívají na reklamu jako na krátkou pohádku. Reklama ovlivní již tříleté dítě, které posléze v supermarketu či jiném obchodě vyžaduje po rodičích nákup produktu z uvedené reklamy, kterou toto dítě vidělo (Eckertová a Dočekal, 2013, str. 156).

V televizi, filmech, reklamách se objevují hrdinové a krásky. Děvčata jsou štíhlá s hladkou pletí a dalo by se říct dokonalá. V bojových filmech většinou vždy vyhraje hrdina a to i přes fakt, že jeho zranění je neslučitelné se životem. Právě i v tomto děti hledají své vzory a chtějí se tomuto vyrovnat. Děti nechápou, že reálný život tak nefunguje. Je důležité, aby rodiče, ale i jiné dospělé osoby děti vychovávali a hlavně vysvětlovali a vhodně směřovali. Pokud se takto dít nebude, mohou nám nastat problémy typu mentální anorexie a bulimie, aby byly děvčata štíhlá a hezká jako modelky a herečky v televizi a reklamě a dále také hrozí jisté psychické potíže a mnoho dalšího (Eckertová a Dočekal, 2013, str. 89).

Závislost na internetu

Jako počátek pojmu závislost na internetu je považován rok 1995 (Krčmářová, 2012, str. 33).

Nešpor (2000, str. 15) uvádí, že závislost na internetu v pravém slova smyslu však není závislostí, i když má s uvedenými druhy chování návykového určité společné rysy.

Preissová (2018) popisuje, že se závislostí na internetu je spojeno několik potíží a to potíže fyzické, psychické a také sociální. Mezi fyzické potíže patří zhoršená funkce krevního oběhu, špatné držení těla, páteře, problémy se zrakem, přetěžování organismu, ale neuvědomování si tohoto, internet je stresující a namáhavý, dochází k odumírání nervových buněk. Mezi psychické potíže patří přetěžování, již zmíněné odumírání nervových buněk, zhoršené soustředění, nižší kvalita pozornosti. Jako sociální potíže jsou uváděny problémy v komunikaci, vzájemné interakci. Snižují se také výrazové prostředky. Preissová dále uvádí, že internet u dětí je nebezpečný zejména v tom, že je nutno, aby se děti naučily komunikovat se svým vnějším světem, ale nikoliv přes sociální sítě, internet. Počítač dětem neumožňuje získání sociálních dovedností. Do budoucna se poté užívání internetu může odrazit v partnerství, sexuálním životě. Může se stát, že osoby začnou být např. závislé na sexuálních a erotických stránkách. Může se objevit problém v komunikaci s osobou druhého pohlaví a tím spojené navázání vztahu a sexuálních aktivit.

Krčmářová (2012, str. 35) dále popisuje, že znakem nadměrného užívání internetu, nebo závislosti na internetu je, že závislý má postupně problémy sám se sebou, v rodině, vztazích ve společnosti, problémy v zaměstnání nebo ve škole. Člověk postupně sám sebe odtrhuje od běžného života, který vnímá jako otravnou nutnost.

3.1 Znaky netolismu

Na webu netolismus.cz (2015) považují za několik nečastějších znaků netolismu: **význačnost**, která popisuje aktivity, kterým se člověk v životě věnuje a tyto aktivity vnímá jako nejdůležitější, jelikož ovlivňují také jeho

myšlení a chování. Dalším znakem jsou **změny nálad**. Tyto se projevují v aktivitě člověka. Náladu lze poté vnímat jako strategii, která vede k uklidnění člověka. Třetím znakem netolismu je **tolerance**. Tolerance popisuje, jak člověk potřebuje více aktivity, času např. hraním hry na počítači, aby dosáhl uspokojení, jako tomu bylo minule. Mezi další znak patří **odvykací symptomy**, které se objeví u člověka v případě, že hru či jinou aktivitu omezí nebo ukončí. Předposledním znakem je **relaps**, kdy se člověk ke své aktivitě vrací, jelikož vzorce závislostního chování mají velké tendence se objevovat znova. Posledním znakem je **konflikt**, který vzniká kvůli závislosti člověka, tedy ztrácí kontrolu sám nad sebou, okolím, jsou narušeny vztahy v rodině, v zaměstnání či škole.

Šmahel (2003, str. 141-142) netolismus vymezuje také za pomoci následujících prvků, které jsou v jistých bodech totožné, jako uvádím výše. Jsou to:

a. Důležitost

- brouzdání na internetu se stává pro člověka nejdůležitějším na světě, dominuje myšlení, pocitů, chování. Pokud se člověk závislosti nevěnuje, alespoň na ni myslí.

b. Změny nálad

- pokud činnost (byť na internetu, hraní online her) nevykonáváme, mění se nám nálada.

c. Zvyšování tolerance

- zvyšování se tolerance na látku či činnost se zvyšuje, je zde nutno hrát např. počítačové hry více, aby nás toto uspokojilo

d. Abstinenční příznaky

- pokud nebudeme na internetu, dostaví se nám nepříjemné psychické (někdy i fyzické) problémy

e. Konflikt

- do konfliktu se dostáváme s naším okolím a to kvůli závislosti

f. Recidivy

- blaženost se dostaví po kontaktu s internetem, na němž jsme závislí mnohem rychleji

3.2 Druhy netolismu

Netolismus.cz (2015) popisuje také základní druhy netolismu. Mezi základní uváděné druhy můžeme uvést **závislost na virtuální sexualitě**. Tato je popisována tak, že člověk velmi často využívá erotických stránek na internetu. Druhým druhem je **závislost na virtuálních vztazích**. Zde osoba závislá tráví čas na sociálních sítích, seznamkách a jiných, kde navazuje vztahy a cítí se mezi nimi dobře. Třetím druhem je **internetová impulze**. Jedná se nakupování věcí či oblečení na internetu, hraní her, ale také sázení, virální videa. Dalším druhem netolismu je **přetížení informacemi**.

Osoba závislá tímto druhem je neustále na internetu, kde hledá v databázích nové a nové informace k určitému jevu, věci, znalosti, až nastane přetížení. Předposledním je **závislost na počítači**. Takový člověk je na počítači několik hodin denně, je závislý např. na hraní hry, od které se nemůže odtrhnout.

3.3 Příčiny netolismu

Hlaváč (2015) považuje za nejčastější příčiny netolismu evidentnost toho, že každé dítě napodobuje chování dospělého, ať už rodiče, prarodiče, či jiné dospělé osoby. Vezmeme-li v potaz například rodiče, který tráví volný čas, nebo víkend sledováním televize, nebo hraní hry na počítači, účastí na sociálních sítích, internetu celkově, dítěti takové chování a zábava přijde jako zcela normální a takovou roli si přijme za svou. Další možnou příčinou může být a stává se velmi často, že sám rodič dítěti pouští televizi, ať v dobrém úmyslu či nikoli, nebo mu půjčí na chvíli tablet, telefon. Pro rodiče je toto výhodné, protože dítě je chvíli tiše, nezlobí, nevyžaduje pozornost a rodič má chvíli pro sebe. Stěžejním věkem je poté věk 7 let,

kdy v literatuře je uváděno, že tento věk je nejlepší pro vliv rodiče na dítě a lze tak dítě učit správným věcem, hodnotám a návykům. V tomto věku začínají také děti patřit do určité sociální skupiny, ze které začínají vycházet také určité vlivy a nároky a v této chvíli se právě zúročí věnovaná péče rodičů svým dětem.

3.4 Projevy netolismu

Stejně tak, jako jakákoliv jiná závislost má několik specifických znaků, projevů, tak i netolismus se jistým způsobem projevuje.

Poradenské centrum v Brně uvádí, že pro počátek lze zjednodušeně uvést, že do virtuálního světa utíká osoba, která v reálném životě něco chybí, s něčím je nespokojená, s něčím si neví rady, nebo se jen nudí. S postupem času je však tento útěk do takového světa častější a častější, člověk začíná lhát sobě a ostatním a závislost si neuvědomuje. Začíná vykonávat méně práce, než tomu bylo doposud. Ráno vstává brzo, aby mohla jít na počítač, internet či sociální sítě a večer chodí pozdě spát. Pokud osoba nemá možnost být delší dobu na počítači, nese tento fakt velmi špatně, je nervózní, prázdná, tedy neuspokojená. Také při běžných činnostech v průběhu dne osoba závislá myslí jen na to, až bude na počítači a co na něm bude dělat. Jakmile člověk usedne k počítači, tráví zde čím dál více času, ale strávený čas si neuvědomuje. S tímto poté můžeme sledovat vznik problémů s rodinou, v rodině, ale i v zaměstnání. Ve svém volném čase je už osoba závislá pouze jen na počítači, který se stává jeho nejlepším koníčkem. Koníčkům, kterým se věnovat dříve, se již nevěnuje. Pokud se jedná o dítě či mladistvého, zde se objevují také potíže ve škole, zhoršení prospěchu, příprava na výuku není dostatečná. (Závislost na počítačích a počítačových hrách, Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti, Brno)

3.5 Diagnostika netolismu

Blinka (2015, str. 43-44) k diagnostice závislosti na virtuálním prostředí, online závislosti uvádí skutečnost, že bohužel doposud není zavedena do potřeb zdravotnické péče a pomoci a nemá také svou diagnózu. K určení diagnózy se využívají diagnózy příbuzné, jinak specifikované nebo za pomoci komorbidních diagnóz. Také z tohoto důvodu není prozatím možno zjistit statistiky o počtu závislých či o počtu léčby a s jakým výsledkem. Nicméně i přes výše uvedené existuje devět kritérií (pro online hry na PC, hráčskou poruchu), které lze obecně zobecnit na poruchy, které souvisejí s požíváním internetu a pro stanovení závislosti je nutno splnit alespoň 5 kritérií:

1. Salience - jediná náplň v životě je internet, televize, počítač apod.
2. Abstinenční syndrom – při nemožnosti trávit čas na výše uvedeném, je osoba závislá nervózní a podrážděná
3. Potřeba - člověk má potřebu trávit čas v online světě stále více a více
4. Ztráta kontroly – člověk nevnímá, jak často hraje a pokud už vnímá a chce s tímto přestat, nejde to
5. Ztrátu zájmu – osoba závislá se již nevěnuje zájmům a koníčkům jako tomu bylo dříve
6. Pokračování – člověk ví, že jeho závislost má negativní dopad na jeho osobu a jeho okolí, ale s online prostředím nechce skončit
7. Lhaní – člověk lže o aktivitách na internetu a délce těchto aktivit
8. Internet – osoba závislá jej vnímá jako místo, kde nemá potíže a starosti
9. Objektivní negativní důsledky – objevují se potížemi v práci a v neposlední řadě v rodinném životě

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo ve svých metodických doporučeních metodický pokyn Čj.: MSMT-1999/2015 zabývající se netolismem a tím, jak rozpoznat závislost. Autor tohoto pokynu, Žufníček

(2015), popisuje základní znaky, které slouží k diagnostice netolismu. Těmito je zhoršení a narušení vztahů mezi vrstevníky, ve škole se začíná objevovat zhoršené chování a zejména zhoršený prospěch a to z důvodu, že dítě se na výuku nepřipravuje, protože čas tráví na počítači. Dítě, ale i dospělí jsou více unavení, jelikož spí málo, často hrají hry, nebo se věnují jiným činnostem na počítači dlouho do noci, nebo naopak ráno brzo vstávají. S narušením vztahů souvisí také ztráta kamarádů, blízkých, protože tito jsou nahrazeni novými přáteli, těmi virtuálními. V neposlední řadě u osoby závislé, nebo dítěte pozorujeme prvky agresivity a to zejména z důvodu, že nemohou být online na počítači.

3.6 Terapie

Jako u každého problému či nemoci je zapotřebí odborné pomoci. Jak bylo uvedeno, lékařská péče se na online závislosti nevztahuje.

Při pomoci osobě závislé je důležité se zaměřit na motivaci člověka závislého ke své změně, změně životního stylu, nastavení nového denního režimu, návyků, napravení vztahů s okolím, podpora okolí a zejména uvědomění si, co bylo spouštěčem problému – závislosti a vyhýbání se tomuto. Člověk musí mít dobrou sebereflexi, sebeuvědomění a měl by se udržovat v celkové pohodě, aby se ubránil možnému relapsu (Nešpor, 2000, str. 36).

Taktéž Žufníček (MŠMT, 2015), v metodickém pokynu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy Čj.: MSMT-1999/2015 zabývající se netolismem a tím, jak rozpoznat závislost uvádí jako základní věc terapie u dětí či mládeže je nutné, aby vznikl vztah založený na důvěře mezi rodiči, žákem a popřípadě školou. Toto povede k vzájemné spolupráci a podpoře dítěti pomoci. Co se týče přímo institucionální pomoci, lze sem zařadit jakoukoliv pedagogicko-psychologickou poradnu, zdravotnické zařízení, Střediska výchovné péče, a dále také nestátní neziskové organizace, které se danou problematikou zabývají. Dále je nutné, aby se rodiče o své děti zajímali,

vybrali jim vhodnou hru, je důležité si s dětmi povídat a to hlavně také o tom, co je fikce a co je reálné. Je vhodné mít nastaveny pravidla – čas, den, místo, kde bude dítě na počítači. Je nutno dítě podporovat i v jiných zájmech, zajímat se, zda nemá nějaké potíže, kvůli kterým by hledal útočiště na počítači.

4 KYBERŠIKANA

Předposlední a stěžejní kapitolou bakalářské práce je kapitola zabývající se kyberšikanou. Kyberšikana bývá popisována různými definicemi. Ve své práci uvedu následující autory, z toho důvodu, že jejich pojetí tohoto jevu je dle mého názoru natolik vystihující, že se s ním mohu i v mnohém osobně ztotožnit. Mezi tyto autory lze zahrnout autory Eckertovou a Dočekala, dále Šmahaje a autorku Krejčí.

Prvním autorem zabývajícím se pojmem kyberšikana je Eckertová a Dočekal (2013, str. 64), kteří kyberšikanu popisují jako určitý druh šikany, která však neprobíhá v reálném prostředí, ale v prostředí virtuálním. Ke kyberšikaně jsou využívány moderní technologie, které slouží ke komunikaci s jinými.

Jako další autor, který popisuje kyberšikanu je Krejčí (2010, str. 3), která uvádí, že kyberšikana probíhá formou komunikace ve virtuálním prostředí prostřednictvím mobilních telefonů, nebo na internetu, kdy hlavním úmyslem je poškodit či ublížit druhé osobě.

Posledním autorem, kterého uvedu je Šmahaj (2004, str. 4). Tento kyberšikanu popisuje jako úmyslně nepřátelské a opakované chování jednotlivce nebo skupiny za účelem ublížit jiné osobě, kdy toto se děje za pomoci mobilního telefonu, webových stránek nebo i e-mailu.

Dle Krčmářové (2012, str. 55) je kyberšikana úmyslná, jedná se nadávky, zesměšňování, dále také zveřejňování choulostivých fotografií či videí. Při kyberšikaně dochází k nabývání rysů „klasické“ šikany v tom smyslu, že se útoků na internetu může účastnit více osob, neboli agresorů, kyberšikanu sleduje více diváků, je trvalejšího charakteru a nejhorší na kyberšikaně je, že jsou útočníci anonymní, kdy je velmi těžké je identifikovat, dopadnout a posléze potrestat.

Jako prostředky kyberšikany uvádí Rogers (2011, str. 32-35) například textové zprávy odesílány prostřednictvím mobilních telefonů, dále to mohou

být videoklipy či fotografie, které byly pořízeny kamerou mobilních telefonů, e – maily, chatovací skupiny nebo místnosti na internetu, celkově sociální sítě a internetové stránky a v neposlední řadě instant messaging.

Mezi základní znaky kyberšikany dle Ševčíkové (2015, str. 121) patří fakt, že kyberšikana probíhá prostřednictvím elektronických médií, musí se opakovat, její obsah je zcela záměrný a také má prvky agresivity, objevuje se nerovnováha v moci, tedy mezi obětí a agresorem a v neposlední řadě je takové chování vnímáno jako velmi nepříjemné a zraňující.

V mnohých teoretických pojetích se lze často setkat s dělením kyberšikany na přímou a nepřímou. Co se týče **nepřímosti**, tato se děje prostřednictvím technologií. Může u ní nastat vyloučení ze skupin, důvěrné informace mohou být zveřejněny, někdo se také může vydávat za někoho jiného. Naproti tomu **přímé útoky** se dějí prostřednictvím pořizování fotografií, které jsou umisťovány na internet, nadávkami na různých fórech, výhružnými textovými zprávami - sms (Ševčíková, 2015, str. 124).

S ohledem na popisovanou problematiku za zmínku také jistě stojí pojem **online obtěžování**, který s kyberšikanou souvisí. Poté se budu blíže věnovat druhům kyberšikany.

Online obtěžování se velmi často zaměřuje s kyberšikanou, kdy je však mezi těmito dvěma pojmy rozdíl v závažnosti. U online obtěžování se jedná zejména o následující události:

- Jedná se o jednorázový útok, který zahrnuje napadání na chatu, nadávky, ale nikdy se neopakuje od 1 agresora.
- Jedná se o nezáměrnou agresivitu, tedy že cílem nebylo druhému člověku ublížit či ho jakkoliv poškodit
- Oběť na níž je agrese směřována ji nevnímá tak, jako by byla zraňující, ale spíše jako škádlení/kyberškadlení (Ševčíková, 2015, str. 124).

Kyberšikanu můžeme rozdělit na několik druhů. Každý z druhů kyberšikany má svá specifika, které jsou pro něj typická.

Mezi uváděné druhy kyberšikany dle Rogerse (2011, str. 35) patří **nářez neboli flameng**. Jedná se o diskuzi na internetu, která probíhá za pomoci elektronických zpráv. Tyto zprávy mají jazyk útočný a také agresivní. Dalším možným druhem kyberšikany je **obtěžování neboli harassment**. Obtěžování značí nevyžádané a opakované zprávy nebo také zprávy urážlivé. Dalším uváděným druhem je **pomlouvání, jiným slovem denigration**. Pomlouvání probíhá s cílem někoho poškodit, nebo naopak poškodit vztahy či pověst. Dále si můžeme uvést **předstírání neboli impersonation**. Toto můžeme popsat tak, že pod cizím jménem jsou zasílány komentáře a také materiály. Neméně závažné je také **kyberpronásledování, cyberstalking**. Cyberstalking značí výhružky a zastrašování. Tyto jsou zahrnuty v opakovaném a intenzivním obtěžování a i ponižování. Jako další druhy kyberšikany jsou také prozrazení (outing), podvod (trimery) nebo vyloučení (exclusion).

4.1 Oběti kyberšikany

Lze se domnívat, že mnohé oběti pocházejí z rodin, které jsou příliš ochranné. Mohou sem patřit děti, které mají vřelý vztah k matce, mají otce, který je odtažitý. Jiné oběti mohou být naopak z milující rodiny, avšak z tiché, uzavřené. Taková rodina se stýká pouze v nejužším kruhu. Oběti se také mohou etablovat z těchto rodin, u rodičů, kteří sami zažili něco obdobného a toto chování, tedy bezmoc a obavy přenáší právě na své děti (Fieldová, 2009, str. 59).

Další dělení obětí kyberšikany popisuje Ševčíková (2015, str. 131-132). Tato oběti kyberšikany dělí do čtyř skupin. První druh oběti je nazvána **oběť slabá a zranitelná**. Pro tuto oběť je typické, že je pro agresora snadným cílem. Tyto oběti hůře hledají místo v kolektivu, kdy však, pokud je kolektiv pevný

a vyrovnaný, vztahy v něm jsou zdravé, nemusí poté dojít k negativním projevům. Druhým typem oběti je **oběť, která svou charakteristikou, svými vlastními projevy, může danou agresi vyvolat**. Specifickým znakem je, že takové oběti jsou hyperaktivní, impulzivní, díky kterým nejsou do kolektivu přijaty, ale odmítány. Jsou také nazývány jako oběti – provokatéři. Předposledním typem oběti je **agresor, který se sám stává obětí**. Takový typ oběti agresorovi mstít, nebo naopak se zvedne vlna kritiky na agresorovo chování na internetu a sám je na něj činěn útok, nátlak. Posledním uváděným typem oběti jsou **oběti, které jsou v běžném životě bezproblémové, avšak v online prostředí jsou zranitelnými**. Takové oběti uveřejňují osobní údaje, agresor ji opakovaně může kontaktovat.

4.2 Agresoři

Agresivnímu, násilnickému chování se většina agresorů učí přejímáním vzorců chování z prostředí v rodině či ve škole. Tito agresoři mohou i sami prožít šikanu a také násilí. Vývoj osobnosti často probíhal v neúplných nebo dysfunkčních rodinách, kde se láska či úcta objevovali spíše skrytě či výjimečně. Tito agresoři se tedy naučili šikanovat a přijali takové chování za normu tedy za normální. Domnívají se, že je to správně, protože přece jejich rodiče neočekávají od svých dětí, že budou soucitné s ostatními. Takoví agresoři se také nesmíří s úspěšnými lidmi, nadanými či odlišnými nebo postiženými ve svém okolí. Jiným tipem agresorů jsou naopak takoví, kteří jsou rodiči rozmazlováni, protože se jim rodiče příliš nevěnují. Takové děti si dovolují, co by neměly, neumí respektovat pravidla (Fieldová, 2009, str. 61).

Agresoři mají menší míru empatie, kdy však, ale většina je v kolektivu oblíbených, mají kamarády, dobrý prospěch, objevuje se intelektuální a sociální dovednost, rádi manipulují s druhými, tedy, pro své upevnění

ve skupině tedy využívají šikanu, protože tato je pro něj nejjednodušší způsob (Ševčíková, 2015, str. 132).

V příručce pro učitele zabývající se kyberšikanou a její prevencí je uvedeno několik možných agresorů. Mezi základní dělení je uváděn tzv. **pomstychtivý andílek, bažící po moci, dále „sprostý holky“ a naposled neúmyslný kyberagresor** (Kavalír [(ed.)], 2009). Pomstychtivý andílek ve své podstatě ani není agresor. Jedná se o osobu, která kyberšikanu mohla zažít sama a nyní brání své kamarády, na kterých je páchána. Bere právo do svých rukou a snaží se útočníka šikanovat na oplátku. Těmto typům agresorů je nutno ukázat, že nejsou ochránci, ale sami se stávají agresory.

„Bažící po moci“ je takový agresor, který všem ukazuje svou moc a sílu. Má rádi publikum a rád se kyberšikanou chválí. Často jsou tito agresori v reálném světě sami obětí, ale v kyberprostoru jsou agresory. Špatné je, že si neuvědomují, co vlastně dělají.

Sprostý holky je typ agrese, který se objevuje z důvodu nudy a většinou u děvčat. Jedná se o skupinu děvčat, které mají rády publikum. Taková kyberšikana většinou skončí, jakmile se dívky začnou nudit.

Neúmyslný agresor je takový, který ani šikanovat nechce, spíše je nazlobený na to, co je psáno jemu, nebo co vidí v různých skupinách. Vydává se za někoho jiného a takové jednání bere spíše za legraci vůči kamarádům, kteří to tak však neberou (Kavalír [(ed.)], 2009).

4.3 Přihlízející

Nedílnou součástí kyberšikany, neboli přihlízejícími se blíže věnuje Ševčíková (2015, str. 133). Tato se domnívá, je velmi důležité, aby přihlízející proti kyberšikaně nebo šikaně vystoupili. Mohou jí totiž zabránit a zastavit. Problém však je, že ve většině takových případů přihlízející nikdy nevystoupí a svým mlčením tedy souhlasí s tím, co se děje.

Přihlízející kyberšikaně mohou mít různý postoj k agresorovi a oběti. Může se jednat o to, že projevují aktivně podporu agresorovi a následují ho, nebo agresora povzbuzují a přihlíží mu, nikdy však sami neublíží, dále mohou agresora podporovat, ale pouze pasivně, neotevřeně, dále můžeme rozlišit přihlízející, kteří jsou nezúčastnění, a nebo také ty, kteří se oběti snaží aktivně pomoci a v neposlední řadě jsou to přihlízející, kteří s útoky nesouhlasí, ale nahlas se takto neprojeví.

4. 4 Právní ukotvení

Kyberšikana a také klasická šikana není zakotvena v trestním zákoníku. Nejedná se tedy o trestný čin. Nicméně, i kyberšikana může svým chováním naplnit skutkovou postatu trestného činu. Může se jednat o vyhrožování, vydírání, stalking neboli nebezpečné pronásledování, ale i útisk (Rogers, 2011, str. 13).

V trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, lze dohledat několik paragrafů, které je možno považovat za protiprávní jednání vedoucí ke kyberšikaně. Může se jednat například o § 356 - podněcování k nenávisti vůči skupině osob, omezování jejich práv a svobod. Zde může pachatel být odsouzen až do výše trestu osmi let. Dále § 354 – nebezpečné pronásledování, kde trest může činit až 3 roky odnětí svobody, dále § 353 – nebezpečné vyhrožování a trest ve výši odnětí svobody až 3 roky. Dále si zde můžeme uvést § 209 – podvod. Zde činí trest až 10 let odnětí svobody. U § 191 – šíření pornografie hrozí trest až 5 let, nebo u § 192 - výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií a trest odnětí svobody až 8 let. Dále uvedu např. ještě § 181 – poškození cizích práv a trest odnětí svobody až na 5 let. Jako poslední uvedu například § 175 – vydírání, kde trest může být až ve výši 16 let odnětí svobody (Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., § 175- § 356).

V příručce pro učitele zabývající se kyberšikanou a její prevencí (Kavalír [(ed.)], 2009) se objevuje několik bodů, které poukazují na tzv. Listinu dětských práv na internetu, kdy tyto jsou následovné a je důležité je uvést:

- právo dítěte učit se, užívat si věcí na internetu a bádát
- právo dítěte nevyplňovat formuláře a internetu a neodpovídat na nechtěné otázky
- právo dítěte chránit svou osobu a informace o sobě
- právo dítěte cítit se bezpečně a být bezpečný na internetu
- právo dítěte, aby ignorovalo zprávy od osoby, kterou nezná, nebo není důvěryhodná
- právo dítěte žádat o pomoc a to rodiče nebo vychovatele
- právo necítit se provinilým za to, když se náhodně na obrazovce počítače, na internetu objeví odporné věci
- právo hlásit divné osoby, které jsou na internetu dospělým lidem
- právo dítěte, aby nebylo trápeno a obtěžováno
- právo být respektován lidmi na internetu

4.5 Prevence na ZŠ

Prevence je jedna ze základních a nejdůležitějších věcí, které můžeme udělat pro to, aby nebyly děti ohroženy kybernásilím, ale i jinými potížemi. Je nezbytné, aby byly děti informovány o základních informacích, možných následcích, ale také, aby se nebály přijít, když se jim něco takového stane. Základ by měl vycházet v rodinách a na toto by měla navazovat i škola. Tuto kapitolu v bakalářské práci uvádím také z důvodu toho, že předchází empirické části, ve které budu provádět výzkumné šetření u žáků 2. stupně základních škol v Hodoníně.

Policie ČR (2018) na svých internetových stránkách uvádí několik rad, jak se bránit kyberšikaně. Jako základní podmínku uvádí, nebýt příliš důvěřivý k lidem, které neznáme a nevíme, kdo se skrývá na druhé straně

komunikačních technologií, dále, nikomu neuvádět své osobní údaje, ať už se jedná o jméno, bydliště, hesla, fotografie, ostatní uživatelé brát s respektem a hlavně znát pravidla a podmínky internetu. Pokud už se útok stane, je důležité toto říct dospělé osobě, nejlépe rodičům, zablokovat útočnickovi přístup k vašemu účtu a nejlépe si změnit svůj účet a heslo, dále s útočníkem nekomunikovat, ale pokusit se zjistit, o koho se jedná a nejdůležitější je, ponechat si veškerou komunikaci jako důkaz (Policie ČR, 2018).

V metodickém pokynu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, konkrétně autora Kopeckého a Szotkowski (MŠMT, 2017) č.j.: MSMT-32550/2017-1 zabývající se kyberšikanou a dalšími formami kybernetické agrese je uvedeno, že prevence pro děti by měla začít již na základních školách a měla by být zejména primární. Jedná se tedy o specifickou a nspecifickou primární prevenci kyberšikany. **Specifická forma prevence kyberšikany** se dále dělí na **prevenci všeobecnou**, která se děje na půdě školy dle kritérií věku, třídy, pohlaví a podobně. Tuto prevenci mohou učitelé či metodici zahrnout přímo do výuky, na půdě školy se můžou objevit např. besedy, projekty, přednášky. Dále se dělí na **prevenci selektivní**. Tato prevence je zaměřena na již vytipovanou problémovou mládež, tedy např. na děti s poruchami chování, na děti s výchovnými problémy, nebo z vyloučených lokalit. Posledním dělením je **prevence indikovaná**, která nastupuje v případě, kdy člena třídy postihla kyberšikana či nějaká její forma a je nutno toto řešit cíleně

Nespecifická forma prevence kyberšikany poté zahrnuje prevenci zaměřenu na to, aby měly děti ve třídě mezi sebou pěkné vztahy, bylo zde zdravé klima.

Aby kyberšikana neprobíhala na úrovni školy, nebo mezi spolužáky, je velmi důležité, aby měly děti stanoveny, nejlépe ve školním řádu za jakých podmínek lze využívat na půdě školy mobilní telefon, tablet, další

technologie a také připojení k internetu. Je vhodné seznámit žáky s tzv. netiketou neboli slušným chováním na internetu a jejími pravidly – listina práv na internetu a nejlépe toto vyvěsit i na stránky školy. Dále mít pod kontrolou to, co žáci dělají na školním počítači. Sám učitel, ale i rodič má být vzorem vhodného užívání moderních technologií. S dětmi se musí mluvit o rizikovém chování na internetu, ve výuce se tímto tématem zabývat a také vzdělávat pedagogy. Nesmí se také zapomenout na podporu užívání moderních technologií, ale pouze pro pozitivní věc (MŠMT, 2017)

4.5.1 Sexting

Spojení slov sex a texting tvoří slovo sexting. Toto znamená sdílení, zaslání vlastních odhalených fotografií, textů či videozáznamů a to zejména se sexuálním a erotickým podtextem, kdy toto se odehrává prostřednictvím moderních komunikačních technologií. Je nutno podotknout, že výše uvedené si děti vytváří zcela samy a nejčastěji se objevuje mezi vrstevníky. Vytvořené materiály děti umisťují samy po internetu, přímo je odesílají třeba mobilním telefonem nebo je dávají do profilu na sociálních sítích (Eckertová a Dočekal, 2013, str. 68).

„Sextingem se rozumí zaslání textových zpráv, fotografií nebo videí se sexuálním obsahem.“ (Kožíšek a Písecký, 2016, str. 83).

Takové chování, které je bráno jako jedno z nejrizikovějších je právě sexting, který může mít zcela fatální následky. Mezi projevy patří zejména dehonestace, sebevražda i sebepoškozování (Kožíšek a Písecký, 2016, str. 83). Spitzer (2016, str. 246) ve své knize uvádí, že sexting přináší problémy jednak pro odesílatele, ale i oběť. Spitzer se domnívá, že sexting probíhá spíše u mladých lidí, kteří mají nestabilní vztahy a často se rozcházejí a posléze dochází k tzv. pomstě, a právě nevhodně používají fotografie či videa bývalého partnera či partnerky.

K sextingu dochází na dvou úrovních – výměna lechtivých zpráv s partnerem a dále komunikace na internetu s neznámými lidmi, kteří zde jsou za tímto účelem (Kožíšek a Písecký, 2016, str. 87).

Jako další používané termíny spojené s pojmem sexting jsou známy **online sexuální aktivity (OSA)**, **kybersex** a **sexuálně explicitní internetové materiály (SEIM)**. U OSA se jedná o sexuální aktivity, které mají způsobit uvolnění, zábavu, nalézt partnera za účelem sexu a vztahu a podobně.

Co se týče kybersexu, tento bývá někdy označován stejně jako OSA, ale také jako sugestivní či explicitní erotické vztahy prostřednictvím internetu. Součástí bývá také masturbace. SEIM je definován jako sexuální obsah přístupný na internetu, zabývá se zejména nahotou, sexuálními aktivitami bez cenzury. Nejčastěji se jedná o pornografické stránky (Krčmářová, 2012, str. 138).

V roce 2014 byl proveden rozsáhlý výzkum, ze kterého vyplývá, že 7,81 % dětí (47 % chlapců a 53 % dívek) umístilo svou „sexy“ fotografii nebo video, na kterých jsou úplně nebo částečně bez oděvu na internet. 12,14 % respondentů (60 % chlapců a 40 % dívek) tento materiál někomu přes mobilní telefon či internet poslalo. 77,50 % považuje takové jednání jako riskantní (Kožíšek a Písecký, 2016, str. 86).

4.5.2 Online hry

Online hry jsou snadno dostupné a to jak pro dospělé tak i pro děti. Právě pro děti jsou tyto hry velmi vzrušující. Děti si neuvědomují rizikovitost hraní online her a provozovatelé jsou si tohoto vědomi. Jako nejméně škodlivé varianty online her jsou uváděny hry, u kterých je povolena zdarma pouze určitá funkce a za rozšíření je nutno zaplatit (Petrowski, 2014, str. 67).

Mezi základní motivy k hraní patří zájem, úžas a zvědavost, dále kognitivní stimulace, zpestření volného času a zábava, která je odlišná od životního stylu v přirozeném prostředí (Krčmářová, 2012, str. 119).

Ne vždy musí mít online hry jen negativní důsledek. Hry lze využít také k podpoře vývoje dítěte, tedy rozvoji logického myšlení, prostorové představivosti, ale i jemných motorických schopností (Eckertová a Dočekal, 2013, str. 130).

Nešpor (2000, str. 36) ve své knize uvádí o počítačových hrách, že rizikovitost je evidentní. Jako základní rizika uvádí, že dítě zanedbává školu, nemá sociální dovednosti jako jiní vrstevníci, pokulhává pohybový systém a podobně.

Spitzer (2014, str. 170) poté uvádí, že podstatně méně času tráví hraním her dívky, problémovější skupinou jsou tedy chlapci.

Eckertová a Dočekal (2013, str. 127) uvádí, že je naprosto běžné, že děti a dospělí tráví u her na počítači i několik hodin denně. Dále uvádí, že toto je právě záměrem vývojářů a výrobců her, tito to takto chtějí. Hry jsou vytvořeny tak, aby způsobovaly závislost, touhu hrát více a více. Některé hry (Farm Ville, City Ville, The Sims Social) mohou u hráče vyvolat pocit, že hraje s kamarády, že se jedná o hry společenské, ač to tak není.

5.5.3 Kybergrooming

Kybergrooming bývá označován jako takové chování, kdy uživatel internetu pomocí komunikačních prostředků a falešné identity se pokouší vylákat dítě i dospělého na schůzku či je chce zneužít. Za kybergrooming můžeme také označit zneužití dítěte či mladistvého a to například ve jménu terorismu a podobně (Kožíšek a Písecký, 2016, str. 72).

Za indicie, které mohou vést k tomu, že poznáme, že se na internetu může jednat o kybergroomera můžeme uvést:

- Profilová fotka je velmi atraktivní, vyzývavá, upravená
- Veškeré fotografie na profilu jsou velmi pěkné, profesionální, bez jediné chyby, rozmazání a podobně
- Objevují se přezdívky typu LOLALOVE12, NADRZENA.JANA

- Přátelé tohoto uživatele mají taktéž pouze upravené fotografie a vše chválí kladnými komentáři
- Mezi přáteli uživatele jsou většinou lidé ve stejném věku a stejného pohlaví, nenajdeme zde rodinné příslušníky
- Profil uživatele má několik set či tisíců přátel a je vytvořen krátce (Eckertová a Dočekal, 2013, str. 43).

Mezi nejčastější oběti kybergroomingu patří děti, které jsou ve věku 11-17 let. U dívek jsou nejčastěji obětmi blondýny ve věku 13 až 14 let. U chlapců je věk 12-13 let, kteří mají rádi sport. Oběťmi dále jsou také děti, které mají sebeúctu či sebedůvěru velmi nízkou, dále děti, které se cítí být samy a mají problém s emocemi, a také v neposlední řadě děti, které jsou dospívající, důvěřivé a ty, které mají zájem o sexualitu a povídání o ní (Kožíšek a Písecký, 2016, str. 77-78).

Naproti tomu útočníci jsou lidé, kteří se cítí být bezpečněji nikoliv ve vztahu k dospělým, ale k dětem. Tito útočníci většinou nebyli nikdy v minulosti za něco takového trestáni. Jedná se o osoby s vysokým i nízkým statutem, kdy nejčastěji je ve věku 17-34 let, zaměstnaný a se středoškolským vzděláním (Kožíšek a Písecký, 2016, str. 78).

Postup kybergroomerů je následovný. Nejprve je oběť vytipována útočníkem. Toto probíhá na chatu, seznamkách nebo i sociálních sítí. Jakmile se dítě chytí, posléze se komunikace přesune např. na messenger, dříve ICQ, nyní spíše Skype. Po tomto se útočník snaží získat důvěru a to i tak, že poskytuje dárky a snaží se oběť izolovat od okolí. Dítě je nabádáno, aby vzájemný vztah tajilo. Postupně se komunikace začne odvíjet na bázi erotických tónů. Posléze, jakmile útočník získá erotický materiál, začne dítě vydírat a to např., nechť dojde na schůzku dobrovolně, nebo dítěti vyhrožuje (Eckertová a Dočekal, 2013, str. 47).

5.5.4 Kyberstalking

Pro začátek je jistě nutno vysvětlit pojem stalking. Stalking lze vysvětlit jako dlouhodobé pronásledování oběti svým pachatelem. Pachatel oběť jistým způsobem omezuje a také obtěžuje. Pachatel narušuje soukromí oběti a tato se jej poté obává, má strach. Stalking může probíhat prostřednictvím osobního setkání, telefonicky, dopisem a i jinak. Pachatel může takto svým chováním nejen obtěžovat svou oběť, ale i příbuzné, rodinu i známé oběti.

Kyberstalking je zjednodušeně řečeno výše uvedené pouze s jednou změnou a to, že se to děje prostřednictvím internetu (sociálních sítí, e-mailů), nebo za pomoci telefonu (hovory, SMS) (Eckertová a Dočekal, 2013, str.67).

Nebezpečné pronásledování je zakotveno v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů, § 354, kde je uvedeno, že se jedná o stalking, kyberstalking za předpokladu, že pachatel oběť dlouhodobě pronásleduje, vyhledává blízké osoby oběti, vyhrožuje ublížením oběti nebo jeho rodině, kontaktuje jej pomocí dopisů či elektronicky (pomocí internetu), omezuje je ve způsobu života, kdy může také zneužít jejich osobních údajů. Postihem za výše uvedené je posléze pro pachatele možnost zákazu činnosti, nebo trest odnětí svobody v trvání až 1 roku. Pokud pachatel ohrožuje tímto chováním těhotnou ženu, dítě, nebo použije zbraň, nebo se jedná o dvě osoby, může být trest odnětí svobody až ve výši 6 měsíců – 3 roky (Trestní zákoník č. 40/2009 Sb., § 354).

5 KAZUISTIKY

Poslední kapitolou bakalářské práce jsou kazuistiky. Tyto jsou čerpány z vlastní profesní praxe – profese sociálního pracovníka, oddělení sociálně-právní ochrany dětí, kurately pro děti a mládež. Uvedené kazuistiky se odehrály v roce 2018, jsou tedy aktuální. Tyto kazuistiky uvádím ve své práci pro představu o tom, jak se daná problematika přímo dotýká „každého z nás“ ač si to mnohdy neuvědomujeme či odmítáme připustit. Oba případy jsou příkladem toho, jak se sociálně – patologické jevy souvisle promítají v kyberprostoru a v naší praxi.

Kazuistika 1:

Chlapci, žáci druhého stupně základní školy o velké přestávce natočili na toaletách svého spolužáka v „dehonestující poloze“. Chlapci ještě tentýž den video vložili na internet – YouTube a sdíleli mezi kamarády, spolužáky. Takové jednání chlapců bylo rodiči oběti hlášeno řediteli školy a dále také na Policii ČR. Jelikož byli chlapci nezletilí, případ byl odložen. Zpráva o takovém chování byla policií zaslána na oddělení sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) k prošetření a zjištění poměrů v rodině dětí. Opatření ze strany OSPOD, které mohlo být využito, bylo provedení výchovného pohovoru nejprve pouze s rodiči, jednalo se s nimi především o poučení o jejich rodičovské odpovědnosti, poté byl proveden pohovor pouze s dětmi, poté společný. Všichni byli poučeni o zákonných hranicích, rizikových projevech chování dětí. Rodičům bylo doporučeno stanovení výchovných pravidel, aktivní a otevřená komunikace mezi členy rodiny, dohled nad dětmi, edukace dětí, osvěta.

Kazuistika 2:

Mladistvá slečna přes sociální síť facebook i aplikaci messenger svým kamarádkám opakovaně a dlouhodoběji sděluje, že ji rodiče týrají, fyzicky ubližují. Dívka sděluje mimo jiné, že spáchá sebevraždu a uteče z domu.

Rodiče k danému případu uvedli, že odmítli mladistvou kvůli jejímu dlouhodobě problematickému chování pustit na diskotéku, problémy nejsou jednorázového charakteru, mysleli, že se to časem zklidní, zvládnou to, ale bohužel chování dcery a její vymýšlení je čím dál horší a neví si rady. Mladistvá skutečně (opětovně) utíká z domu. Tentokrát jde (bez vědomí a svolení rodičů) na diskotéku, zde konzumuje alkohol. Rodiče ji mezitím nahlásili na policii do pátrání. Mladistvá je zadržena policií, sděluje, že spolykala prášky, domů jít nechce a nepůjde - rodiče ji týrají a bijí. V dané chvíli je poprvé zapojen díky podnětu ze strany policie OSPOD, který se prozatím domnívá, že rodiče mají dlouhodobé výchovné problémy s dcerou. Mladistvá byla s ohledem na zdravotní stav umístěna do místního zdravotnického zařízení – nemocnice. Vyšetřením bylo zjištěno pouze požití alkoholu. Druhý den byl proveden pohovor s kurátorem pro děti a mládež. Výsledkem pohovoru bylo zjištění, že dívka má negativistické, pubertální, hysterické projevy. Uvádí, že nepůjde zpět k rodičům, kde bude, neví, ale má svá práva. Pohovorem a šetřením i ve zdravotnickém zařízení dále zjištěno, že mladistvá má kromě rodičů citovou vazbu k babičce. Bylo voláno babičce, tato sděluje, že se s chováním vnučky neztotožňuje (sděluje, že rodiče s ní mají dlouhodobější problémy – po vysvětlení a intervenci ze strany OSPOD si nezletilou tedy na pár dní k sobě vezme. Rodičů, i babičce vysvětleno, že nyní je nutno zklidnit emoce na všech stranách a s časovým odstupem bude poté dořešeno s rodiči i babičkou na OSPOD, co bude dál. Rodiče měli nejprve negativistický postoj k nynějšímu řešení, uvádí, že „mají právo“ na svou dceru a na rozhodování, jak s ní co dál bude, vyhrožují stížnostmi. Oba rodiče, nezletilá a také babička byli zákonně poučeni o nutnosti respektu práv druhého člověka – druhých, vzájemnému respektu, nutnosti vzájemné komunikace a to hlavně pozitivní, je vhodné se nevracet do minulosti, nevyčítat. Situace se zklidnila. O dva dny později situace dále řešena na OSPOD. Proveden zvlášť pohovor s rodiči, babičkou, mladistvou poté

se všemi dohromady, kdy bylo zjištěno, že nezletilá dívka má doma naprostou absenci faktické přímé pozitivně vedené dlouhodobé komunikace a hlavně mezilidské mezi rodiči a dcerou. Dále také, že v rodině nejsou nastavena pravidla – dívka nepomáhá v domácnosti, nemá o nic zájem, není motivována. Dívka svůj postoj vnímá rivalitně k mladšímu bratrovi. Byla zjištěna nutnost dlouhodobé spolupráce s celou rodinou – vyhodnocení obsahu „dítě ohrožené dle §6-z.č. 359/1999 pozd. změn (OSPOD). Dále nutnost dlouhodobé práce s mladistvou – subjektivní vnímání zvláštních potřeb (má potřebu trávit celý den, více než 6 hodin denně na facebooku a messengeru – neomezený virtuální prostor - internet. Sděluje kamarádkám převážně přes messenger nepravdivé informace o výchově i svých rodičích (sděluje: nenávidím je, týrají mne, fyzicky napadají), nerespektuje autority, fabuluje, utíká z domu v případě stanovení pravidel-nepovolení-zákazu, odcizila finanční prostředky, nekomunikuje, je negativistická, hysterická, sebepoškozuje se. Doporučena změna způsobu komunikace mladistvé směrem k rodičům – postupně budována vstřícná komunikace, vzájemný respekt, úcta. Rodině doporučeno vytvoření vzájemných principů - pravidel – disciplína v dodržování (problém na straně rodičů!) a zamyslet se nad přáním dítěte – přáním rodičů - zpětná vazba. S rodiči i mladistvou domluveno omezení (pasivních) negativních jevů – mobil, internet – nahrazeno aktivním pozitivním - volný čas – aktivní zájmy, pomoc v domácnosti – povinnosti. Je žádoucí, aby byla nezletilá odměňována za změny v chování, aby byla přenesena odpovědnost za příčiny vzniku na rodiče. Byla nastavena dlouhodobá spolupráce s kurátorem pro mládež, nejprve každých 14 dní, pot 1x za měsíc mimo jiné i za účelem zjištění historie rodiny, krizí a podobně. Sociálním šetřením bylo zjištěno, že mladistvá má výchovné problémy, je závislá na sociálních sítích – netolismus. Dále se objevovaly a objevují fabulace, krádeže finančních částek, ne-respekt k autoritám, sebepoškozování. Jako příčina všeho byla

zjištěna nevhodná, nepořádná a nedostatečná komunikace v rodině (často hádky, napadání, fyzické tresty, bezradnost na straně obou rodičů, matka slabá výchovná autorita), potřeba navázání spolupráce i s jinými odborníky. Rodině doporučen specializovaný odborník, pedopsychiatr; psycholog a zaměření se na řešení otázky nestabilních emocí mladistvé (hysterické projevy, plačtivá), sebepoškozování. Dále doporučeno Středisko výchovné péče – změna náhledu na chování samotnou mladistvou, stanovení pravidel. V neposlední řadě také rodinná terapie – práce s rodinným systémem – změna nastavených strategií (nebývá to zpočátku vůbec jednoduché – vůbec přijetí daných skutečností, že rodiče také dělají něco ne-správně, a proto se pak jejich dítě chová právě takto; jedná se o dlouhodobý, hluboce obsahově - emocionální proces). Závěrem spolupráce, šetřením a zjištěním informací bylo, že se jedná o celkový problém v rodině, který se projevuje právě prostřednictvím rizikového chování dítěte ve virtuálním prostředí – příčina je ale často hlubší i jinde. Většinou se jedná o souhrn jevů a cyklický problém v celém rodinném systému i výchově.

Z uvedených příkladů pro bakalářskou práci dle mého názoru vyplývá, že je třeba věnovat se intenzivněji prevenci, včasné intervenci i osvětě zaměřené nejen na samotné nezletilé a mladistvé děti, ale také hlavně na rodiče. V neposlední řadě, ale i na aktéry sítě - sociální pracovníky, multidisciplinárně spolupracující odborníky, pedagogy. Je třeba tedy obecně se zaměřit na zvyšování kompetencí i gramotnosti v uvedené oblasti zvláště se zaměřením na oblast detekce bezpečnostních rizik, tak, aby dospělá populace byla sto účinně chránit a bránit danou zvláště zranitelnou skupinu dětí před možnými nástrahami a negativními jevy.

Negativními dopady, které přímo vyplývají z uvedených kazuistik, jsou tyto vyjmenované projevy – ztráta zábrán, přirozených sociálních kontaktů, neschopnost navazování přirozených sociálních vazeb a vztahů,

nedostatečná a nerozvinutá osobní komunikace, emoční oploštělost, ztráta empatie, změny v prožívání i projevech osobnosti, zvýšený sebecit, egoismus, narcismus, sklony k disociálnímu jednání, fabulacím, protiprávnímu jednání a podobně

Za pozitivní zjištění můžeme považovat to, že v případě, že se podaří včasná intervence a detekce, rodiče i děti jsou motivováni k převzetí vlastní odpovědnosti se zaměřením na sebevzdělávání, účinnou osvětu a práci na sobě za podpory dalších aktérů sítě, kdy poté pracovník OSPOD slouží spíše jako jistý koordinátor při procesu změny. Většinou se podaří velmi často dosáhnout efektivity i rovnováhy nejen v bezpečnějším nakládání s digitálními technologiemi i jejich využitím, ale i ve změně a zpětvzetí či posílení rodičovské odpovědnosti tak, aby právě rodiče či vychovatelé byli těmi, kteří dokáží před danými nástrahami a nebezpečím v prostředí kybersvěta své děti účinně ochránit, případně aby byli schopni poradit, kam a na koho se obrátit a jak se poučit z vlastních negativních zkušeností tak, aby se dané jednání eliminovalo v nejvyšší možné míře i nerecidivovalo.

B. PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části bakalářské práce se zaměříme na cíl práce. Cílem práce je zjistit, zda jsou děti navštěvující II. stupeň základních škol v Hodoníně informovány o nebezpečí, které hrozí ve virtuálním prostředí a jaké konkrétní znalosti mají s danou problematikou.

Jednotlivě představím obecné charakteristiky využitých výzkumů, tedy kvalitativního a kvantitativního, dále jaké metody byly při sběru dat využity. Popíši také metodu výběru výzkumného vzorku, seznámím s výzkumnými otázkami a analýzou dat. Závěrem této kapitoly je také obeznámení s etickými zásadami metodologické části.

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

Metodologii empirické části můžeme definovat následovně: *„Metodologie se zabývá systematizací, posuzováním a navrhováním strategií a metod výzkumu. Předmětem této disciplíny jsou nástroje vědy.“* (Hendl, 2008, str. 32).

Ve své práci se budu zabývat tématem kyberšikany a nebezpečím, které hrozí ve virtuálním prostředí. K tomuto zjištění bude využita jednak kvantitativní, ale i kvalitativní metoda sběru dat. Odpověď na cíl práce budu hledat za pomoci následujících dílčích výzkumných otázek, které zní:

Jaké znalosti o problematice kyberšikany a nebezpečí ve virtuálním prostředí jsou dětem známy?

Pohybují se děti v kyberprostoru bezpečně?

Stávají se děti často obětí kyberšikany?

Je to na základě rozvoje využívání sociálních sítí?

6.1 Cíl bakalářské práce

Ve výzkumné části bakalářské práce chci získat odpověď na výzkumnou otázku, díky které chci dojít k závěru, jak jsou děti, které navštěvují základní

školu v Hodoníně informování a také zkušenosti s nebezpečím, které se může objevit ve virtuálním prostředí.

Výzkumná otázka tedy zní: **Jsou děti navštěvující II. stupeň základní školy v Hodoníně informovány o nebezpečí, které hrozí ve virtuálním prostředí a jaké konkrétní znalosti mají s danou problematikou?**

6.2 Volba metodologie

Pro výzkumnou část práce jsem si zvolila jednak kvantitativní, ale i kvalitativní výzkum. Bude se tedy jednat o smíšený výzkum. Vysvětlení obou výzkumů je podloženo literaturou. V práci jsem využila literaturu zabývající se výzkumy a to autory Hendlem, Punchem, Miovským a Švaříčkem se Šedovou. Toto vysvětlení slouží jako teoretická základna k úplnému pochopení metod.

Ve výzkumné části jsem nejprve provedla kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření a po vyhodnocení byl proveden kvalitativní výzkum, za pomoci rozhovoru čili diskuzi ve focus group ohniskové skupině.

Punch (2008, str. 72) kvantitativní metodu popisuje jako experimentální porovnání, které lze získat například šetřením a z předem dané představy o jasně daných proměnných. Je nutno mít jasně stanovenou konceptualizaci problému a otázky, na které se chceme dotazovat.

Hendl (2008, str. 42) poté dodává, že kvantitativní výzkum má hypoteticko-deduktivní model, který se skládá z několika prvků a to teorie, hypotézy, operační definice, měření a také testování hypotézy a verifikaci.

Punch (2008, str.81) dále uvádí, že kvantitativní metoda získává potřebné informace a data prostřednictvím dotazníků, nebo také škál. Můžeme opět propojit tyto dvě možnosti.

Kvalitativní výzkum je popisován jako proces, ve kterém se hledá porozumění za pomoci určitých tradic v metodologii. Za pomoci kvalitativního výzkumu lze zkoumat lidské problémy, které se poté komplexně vyhodnocují a analyzují. Tento výzkum probíhá v přirozeném prostředí respondenta a později se zjištěné informace prezentují (Creswell in Hendl, 2008, str. 48).

Punch (2008, str. 81) uvádí, že slova jsou nejčastěji daty kvalitativního výzkumu. Tyto data můžeme získat dotazováním, tedy rozhovorem, nebo pozorováním a také čtením dokumentů. Můžeme tyto tři možnosti také propojit.

Smišený výzkum je potom dle Hendla (2008, str. 56-59) definován tak, že v rámci jedné studie použijeme kvantitativní i kvalitativní metodu získávání dat a informací. Předností smíšeného výzkumu poté je získání informací na konkrétnější a komplexnější výzkumné otázky, nalezneme specifické odpovědi na výzkumné otázky, lze vnést pohledy, které by byly při použití jen jednoho přístupu opomíjeny, obecnost výsledkům zvýšena atd.

Focus group ohnisková skupina pro vysvětlení získává informace ve skupině, ve které se volně diskutuje na předem dané téma (Švaříček, Šedová, 2007, str. 185).

K této metodě bych ještě ráda dodala, že zaměření diskuze určuje badatel. Jako ohnisko lze stanovit fenomén nebo i oblast tématu. Získané informace z takové skupiny se zaznamenávají. Ziskem z takové skupiny je zjištění hodnot, názorů nebo i přání respondentů. Díky této skupině můžeme zjistit, jak respondenti reagují na zadané téma nebo situaci, pozorujeme také jejich spontánnost. Často se taková diskuze propojuje s metodou zúčastněného pozorování (Miovský 2006, str. 174 – 175).

Miovský (2006, str. 177-178) dále uvádí, že se při takové diskuzi objevuje tzv. moderátor, kterého zastupuje výzkumník sám. Tento komunikuje, povzbuzuje diskutující a taky dohlíží, aby se diskutovalo o stanoveném tématu či otázce. Dále je vhodné do diskuze přizvat tzv. pozorovatele, který zapisuje důležité informace a také pozoruje a zaznamenává neverbální projevy.

Miovský (2006, str. 179) závěrem dodává, že lze využít tzv. polostrukturovanou ohniskovou skupinu. Zde mimo základní tematický okruh jsou stanoveny ještě další otázky k tématu, které ale neovlivní možný rozvoj diskuze.

6.3 Metody získávání dat

Jako metodu sběru dat jsem si zvolila, jak již bylo řečeno, nejprve kvantitativní metodu – za pomoci dotazníků. Posléze byl využit kvalitativní výzkum a tedy dotazování žáků, neboli focus group skupina.

Vytvořený dotazník byl rozdán mezi žáky druhého stupně dvou základních škol v Hodoníně. Základní školy v Hodoníně byly vybrány z důvodu, že v tomto městě žijí a také se školami spolupracuji v pracovním výkonu sociální práce na úrovni sociálně-právní ochrany dětí. Dotazník byl v tištěné podobě, který bude pro ukázkou přiložen v příloze bakalářské práce. Po předchozí domluvě s řediteli škol, metodiky prevence, výchovnými poradci bylo šetření umožněno a dotazníky byly v měsíci listopadu rozdány v základních školách. Nezletilým žákům byl vysvětlen důvod vyplnění dotazníku, za jakým účelem a zejména byli seznámeni s etickými prvky dotazníku. Následně tito žáci za dohledu metodiků prevence či výchovných poradců dotazníky v měsíci listopadu vyplnili a předali mi nazpět. Sběr dat za pomoci dotazníků jsem zvolila z důvodu, aby zůstali respondenti v anonymitě a to mimo jiné i z důvodu cílové skupiny, ale také pro možnost větší otevřenosti žáků při odpovědích, protože se nemusí bát napsat cokoli,

jelikož nikdo nebude vědět, kdo to psal. Jako další výhodu dotazníkového šetření uvádím, že byla zajištěna stoprocentní návratnost. V dotazníku bylo celkem 18 otázek. Otázky uvedené v dotazníku byly sestaveny na základě informací, které jsou uvedeny v teoretické části bakalářské práce a byly sestaveny v souladu s výzkumnými problémy a stanovenými cíli. Návratnost dotazníku byla stoprocentní. Poté, po vyhodnocení dotazníku během měsíce prosince byl proveden rozhovor v tzv. focus group skupině a to v měsíci lednu. Postup tohoto rozhovoru byl naprosto stejný, jako je popsáno výše. Při provedené diskuzi bylo využito stanovení hlavního tématu diskuze, tedy nebezpečí ve virtuálním prostředí – kyberšikana, dále také 2 základní podotázky.

Dále je nutno uvést, že pozici pozorovatele zajistil metodik prevence. Všem diskutujícím žákům byla tato osoba na počátku představena, byly jim sděleny důvody, proč je vhodné, aby zde tato osoba byla. Všechny děti souhlasily, bylo evidentní, že pozorovateli důvěřují. Pozorovatel při diskuzi dělal poznámky, pozoroval žáky. Pozorovatelem byla žena středního věku, která působí na jedné ze škol, ale v rámci preventivních programů a besed spolupracuje i se školou druhou. Pozorovatel zapisoval zejména neverbální projevy žáků, sledoval jejich reakce. Zjištěné poznatky zapisoval na list papíru, který mi poté předal. Získané informace z rozhovorů pozorovatel nijak nevyužil, ale požádal mne o zaslání závěrů výzkumné části práce. Toto bylo přislíbeno.

6.4 Výzkumné otázky

Jako základní výzkumné otázky, na které byly hledány odpovědi zejména za pomoci kvantitativní metody (v dotazníku) patří:

Jaké znalosti o problematice kyberšikany a nebezpečí ve virtuálním prostředí jsou dětem známy?

Pohybují se děti v kyberprostoru bezpečně?

Stávají se děti často obětí kyberšikany?

Je to na základě rozvoje využívání sociálních sítí?

Výzkumné otázky v kvalitativním výzkumu (rozhovor ve skupině) byly následovné:

Co si představujete pod pojmem kyberšikana a virtuální prostředí?

Jakou máte s kyberšikanou či jiným problémem ve virtuálním prostředí zkušenosti?

6.5 Popis a výběr výzkumného vzorku

Metodologická část se zaměřuje na děti, respektivě žáky druhého stupně základních škol v Hodoníně. Rozhodla jsem se využít tzv. účelový vzorek. Účelový vzorek je popisován tak, že ve své podstatě není složitý. Je čistě na badateli, který si stanoví kritéria a prvky. Je přitom důležité vycházet zejména z toho, aby se vycházelo z předem promyšleného výzkumu a také předem promyšlené podoby takového zkoumání (Reichel, 2009, str. 83).

Miovský (2006, str. 135) dále ve své knize uvádí, že účelový výběr vzorku je nejčastěji využívanou možností. Ztotožňuje se jako Reichel s tím, že výzkumník si sám vybere respondenty a stanoví si charakteristiky pro tento výběr respondentů.

S ohledem na cíl bakalářské práce jsem si zvolila následující charakteristiky. Za první se jedná o děti navštěvující základní školu v Hodoníně, za druhé tyto děti navštěvují druhý stupeň.

Je nutné také uvést důvod výběru těchto škol. Školy byly vybrány z dostupných čtyř škol ve městě. Jelikož by byl zkoumaný vzorek příliš velký, rozhodla jsem se, že z dostupných čtyř škol si vylosuji dvě. Napsala jsem si čtyři listy s názvy škol, tyto dala do klobouku a poté vylosovala dva. Zde byly tedy vybrány Základní škola Očovská a Základní škola Vančurova.

Dotazník byl rozdán vždy v jedné ze tříd, tedy zjednodušeně, v jedné šesté, sedmé, osmé a deváté třídě v ZŠ Očovská a v ZŠ Vančurova v Hodoníně. Celkem tedy mezi 176 respondentů, kteří byli v den vyplňování dotazníku ve škole přítomni.

Co se týče pozdější diskuze ve focus group skupině, tato proběhla v počtu osmi žáků, které náhodně vybrali metodici prevence a výchovní poradci ve třídách obou škol. Jednalo se o čtyři dívky a čtyři chlapce, kteří se přihlásili, že by se chtěli rozhovoru zúčastnit. Jednalo se o žáky daných škol, podrobněji řečeno vždy o jednu dívku a jednoho chlapce z ročníku 6-9. Věkové rozmezí těchto žáků bylo mezi 12-15 lety. Děti byly žáky všeobecného denního studia i zaměření vzdělávání dle rámcových vzdělávacích programů (RVP) dané třídy. Vzorek byl vybrán náhodně, předchozí negativní či pozitivní zkušenost nebyla evidována. Tato vlastní zkušenost i její míra byla právě empiricky ověřována daným dotazníkem. Míra dané zkušenosti se odvíjela od předchozí prováděné prevence a osvěty. Žáci jsou pravidelně školeni jednou ročně na oblast rizikových jevů dle rámcových vzdělávacích programů či dle sdělení příslušného metodika prevence.

6.6 Etika výzkumu

Etika se ve výzkumné části bakalářské práce dotýká hlavně v oblasti souhlasu a ochrany účastníků. Je nutno s ohledem na získávání informací dat zajistit tedy informovaný souhlas, diskrétnost a anonymitu, vlastnictví dat a výsledky a v neposlední řadě i poctivost, důvěra a vzájemnost, ale i mnoho dalšího (Punch, 2008, str. 86-87).

Z důvodu, že byl výzkum realizován prostřednictvím základních škol, požádala jsem ředitele škol prostřednictvím e-mailové komunikace, zda mi umožní vyplnění dotazníků u žáků II. stupně. Toto mi bylo svoleno a umožněno. Avšak i přes toto byla účast všech respondentů - žáků zcela

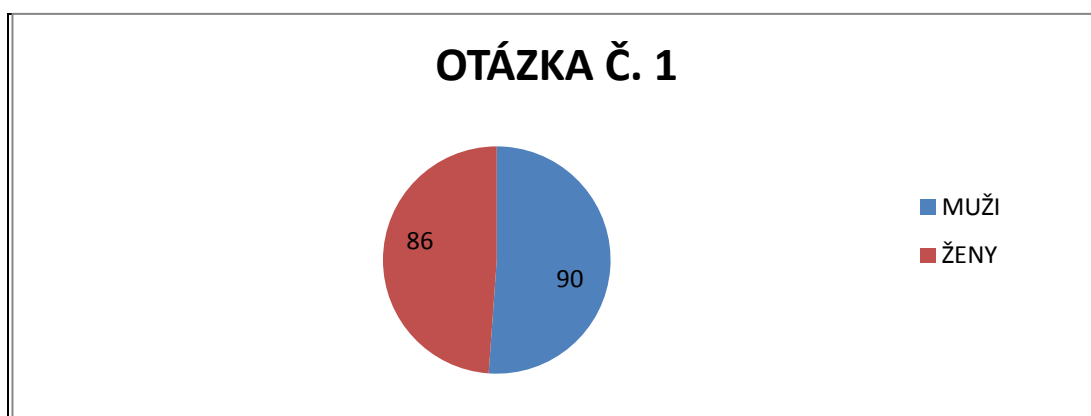
dobrovolná a každý z žáků měl možnost odmítnout. Naštěstí se tak nestalo. Před zahájením výzkumu byli zúčastnění seznámeni o průběhu výzkumu. Dále bylo žákům vysvětleno, k čemu výzkum slouží, jak budou získané data vyhodnoceny a také byli všichni ujištěni, že veškeré jejich odpovědi zůstanou zcela v anonymitě. Z důvodu zachování anonymity jsem se rozhodla, že všichni účastníci z diskuzní skupiny focus group budou označeni CH1 – CH4 a D1 – D4. Co se týče diskuzní skupiny a osmi respondentů, u těchto byl za pomoci metodiků prevence a výchovných poradců zajištěn souhlas zákonných zástupců s účastí dítěte při rozhovoru ve focus group skupině a pozdější prezentace získaných informací v bakalářské práci, avšak zcela anonymizované. Tyto souhlasy jsou v písemné podobě, kdy tento dokument uvedu v příloze bakalářské práce.

7 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V poslední kapitole bakalářské práce budou uvedena získaná data, které mi pomohly zajistit odpověď na výzkumnou otázku. Takto získaná data budou vždy daná k jednotlivé otázce do grafického znázornění pro větší přehlednost. Po vyhodnocení dotazníkového šetření budou také uvedeny odpovědi respondentů z focus group skupiny.

Otázka č. 1 – Jaké je Vaše pohlaví?

Vyplněním dotazníku bylo zjištěno, že výzkumné šetření bylo provedeno celkem mezi 176 žáky, kdy z tohoto počtu bylo 90 mužů a 86 žen.

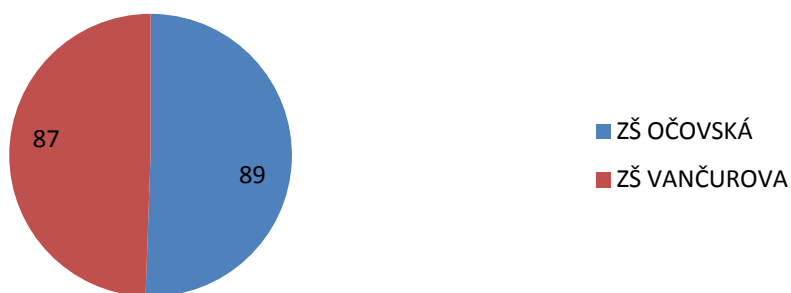

Graf č. 1 - Jaké je Vaše pohlaví?

Otázka č. 2 – Jakou Základní školu navštěvujete?

Bylo zjištěno, že velikost zkoumaného vzorku na obou základních školách je téměř totožná. Celkem 89 respondentů navštěvuje Základní školu Očovskou v Hodoníně a celkem 87 žáků navštěvuje Základní školu Vančurova v Hodoníně, tedy blíže upřesnění, že byl přítomen výše uvedený počet žáků ve třídě, když se vyplňoval dotazník.

OTÁZKA č. 2

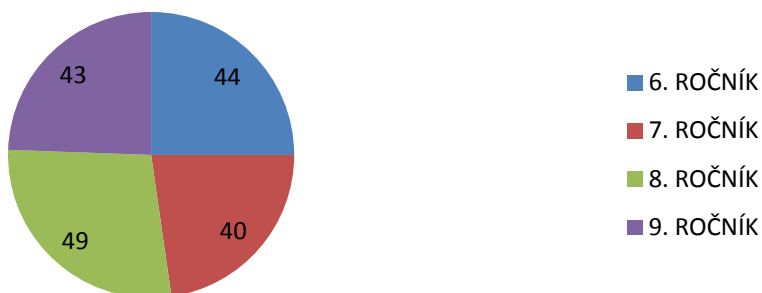

Graf č. 2 - Jakou ZŠ navštěvujete?

Otázka č. 3 – Jakou třídu navštěvujete?

Co se týče naplněnosti tříd, za pomoci zkoumaného vzorku, je patrné, že šestý ročník daných základních škol navštěvuje celkem 44 žáků. Sedmý ročník poté 43 žáků. V osmém ročníku, který je nejsilnější, je celkem 49 žáků a v devátém ročníku 43 žáků.

OTÁZKA Č. 3

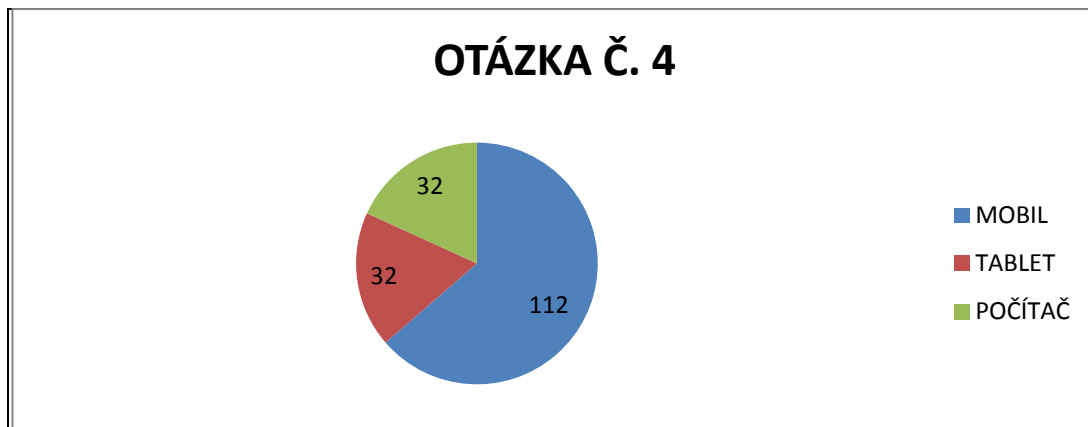

Graf č. 3 - Jakou třídu navštěvujete?

Otázka č. 4 – Na jakém zařízení trávíte nejvíce času?

Cílem získat odpověď na tuto otázku bylo zjištění, na jakém zařízení tráví děti nejvíce času, zda na mobilním telefonu nebo tabletu, který u sebe mohou mít neustále, než je tomu například na počítači, který je doma. Velmi zajímavými daty je fakt, že celkem 112 dětí z celkového počtu tráví nejvíce

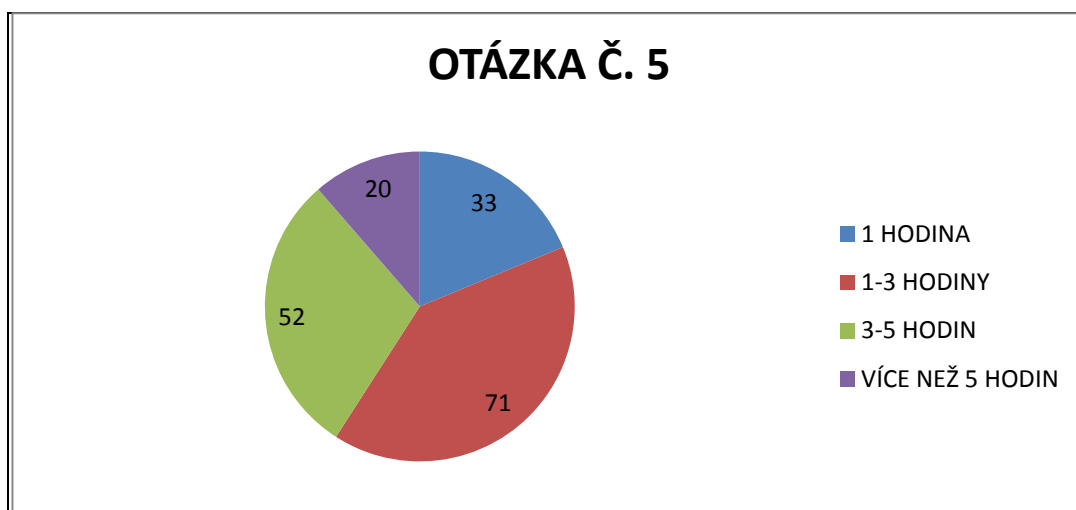
času na mobilním telefonu. Na tabletu se zdržuje pouze 32 žáků a na počítači taktéž 32 žáků.

Graf č. 4 – Na jakém zařízení trávíte nejvíce času?

Otázka č. 5 – Jak moc času, v průměru, trávíte na Vámi vybraném zařízení v jednom dnu?

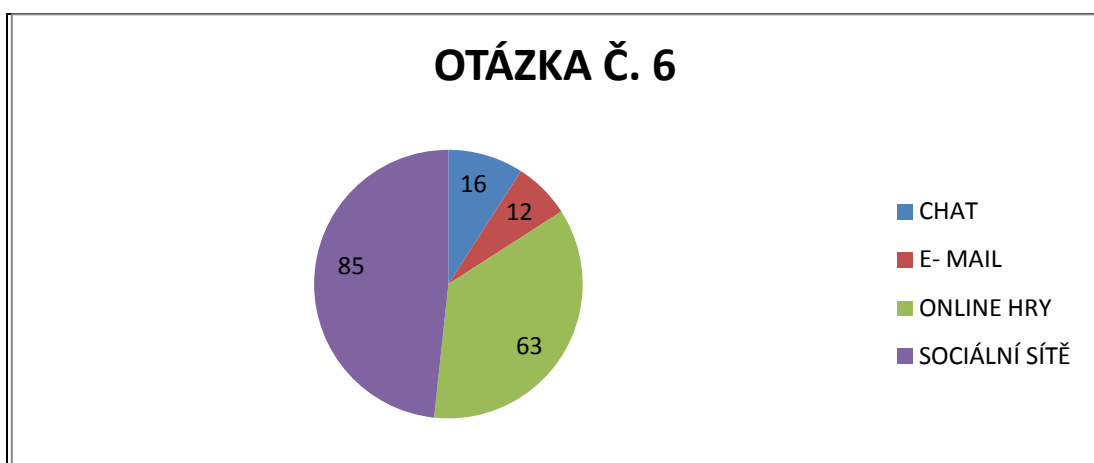
Získaná data slouží ke zjištění, že vybraní žáci základních škol v Hodoníně tráví nejvíce času na jimi vybraných zařízeních v průměru nejvíce 1 – 3 hodiny denně a to celkem u 71 žáků. Jednu hodinu potom tráví denně na mobilu, tabletu, počítači 33 žáků, 3 – 5 hodin, což je druhé nejvyšší číslo 52 žáků a více než pět hodin pouze 20 žáků.

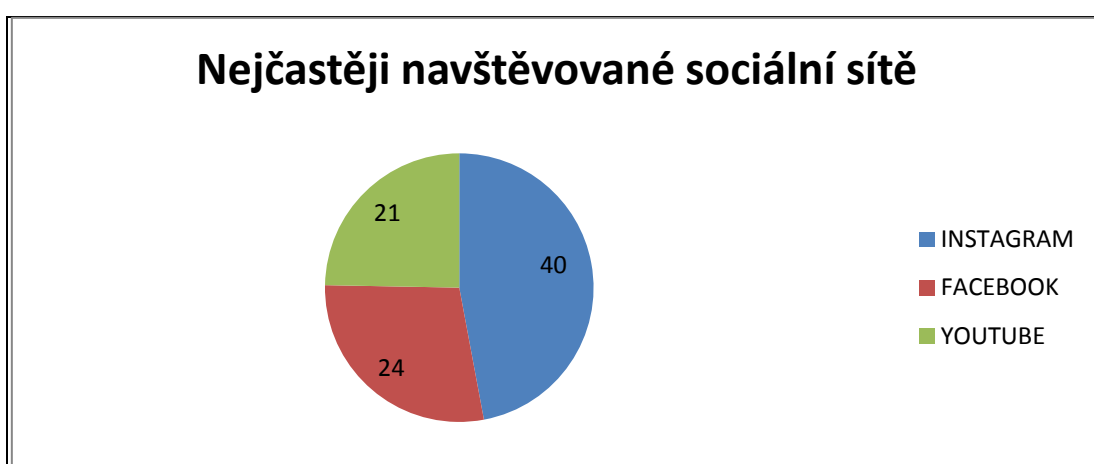
Graf č. 5 – Jak moc času, v průměru, trávíte na Vámi vybraném zařízení v jednom dnu?

Otázka č. 6 – Co nejčastěji děláte na Vámi vybrané zařízení?

V dotazníku dostali respondenti na výběr ze čtyř možností, tedy zda tráví nejvíce času hraním online her, nebo zda jsou na chatu, e - mailu a nebo sociálních sítích, a pokud na sociálních sítích, tak na jakých. Výsledným zjištěním bylo, že pouze 12 dětí ze všech chodí nejčastěji na e – mail, dále pouze 16 dětí chodí nejčastěji na chat. Celkem 63 žáků hraje online hry a celých 85 respondentů navštěvuje nejčastěji na internetu sociální sítě. Z nejčastěji navštěvovaných sociálních sítí bylo zjištěno, že z celkového počtu 85 žáků chodí 40 na tzv. instagram, dále 24 žáků chodí na tzv. facebook a zbylých 21 žáků na tzv. youtube, který je plný videosouborů.

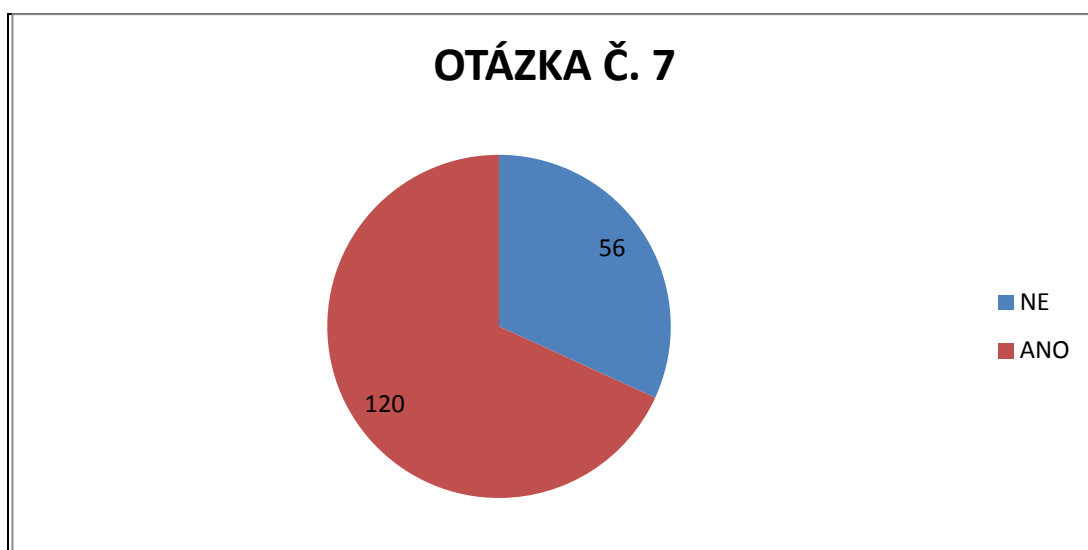
Graf č. 6 – Co nejčastěji děláte na Vámi vybraném zařízení (internetu)?

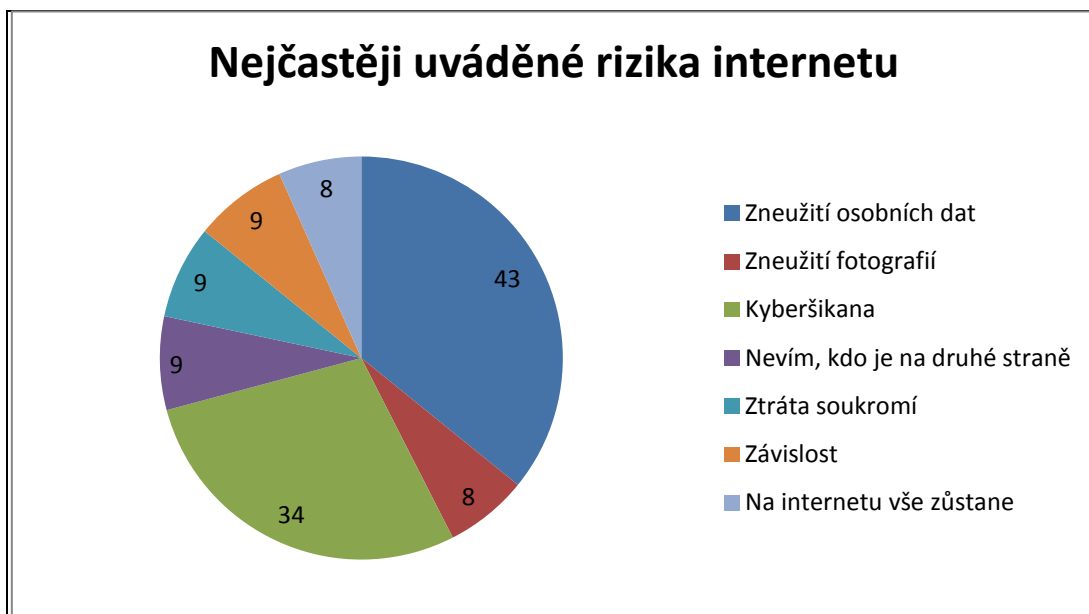
Graf č. 6a – Co nejčastěji děláte na Vámi vybraném zařízení (internetu)? – Jaké jsou nejčastěji navštěvované sociální sítě?

Otázka č. 7 – Domníváte se, že je internet nebezpečný?

Respondenti byli dotázáni na výše uvedenou otázku. Celkem 56 žáků odpovědělo, že si myslí, že internet nebezpečný není. Zbylých 120 poté uvedlo, že internet nebezpečný je a dále také uvedlo, v čem tato rizika spatřují. Mezi nejčastěji uváděné rizika patří dle žáků fakt, že může dojít ke zneužití osobních údajů, které samy někam uvedou, nebo je někomu sdělí a to v počtu 43 žáků. Osm žáků uvedlo, že se bojí na internetu toho, že budou zneužity jejich fotografie, někdo se za ně bude vydávat, nebo někam fotografie umisťovat. 34 žáků shodně uvedlo, že největší riziko spatřují v tzv. kyberšikaně, neboli posměškům, urážkám, vydíráním na internetu. Toho, že se neví, kdo je na druhé straně sítě, se bojí 9 žáků. 9 žáků se také bojí ztráty soukromí, které může internet přinést. To, že na internetu může vzniknout závislost, uvedlo 9 dětí. Zbylých 8 žáků uvedlo, že riziko vidí v tom, že na internetu vše zůstane navždy, což je dle jejich názoru nebezpečné.

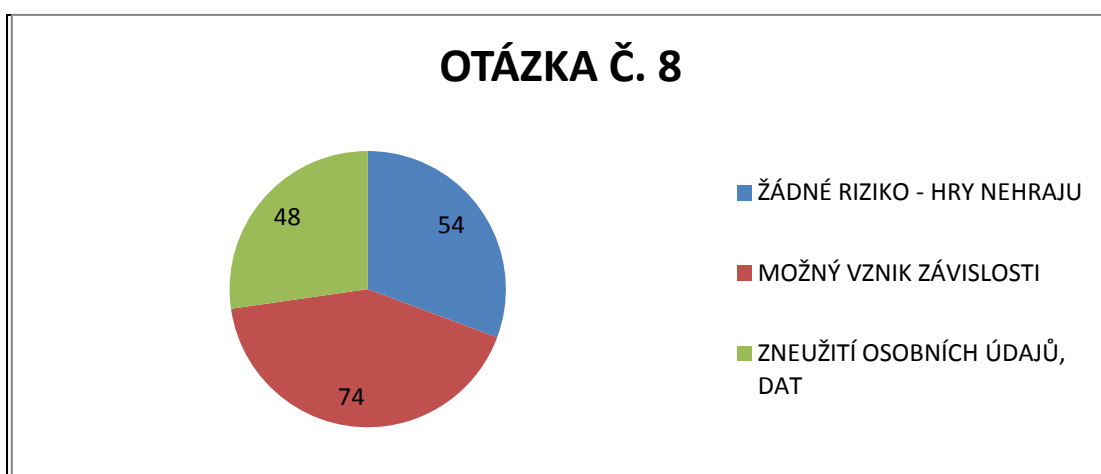
Graf č. 7 – Domníváte se, že je internet nebezpečný?

Graf č. 7a - Domníváte se, že je internet nebezpečný? – Nejčastěji uváděné rizika internetu.

Otázka č. 8 – Jaké je podle Vás riziko online her?

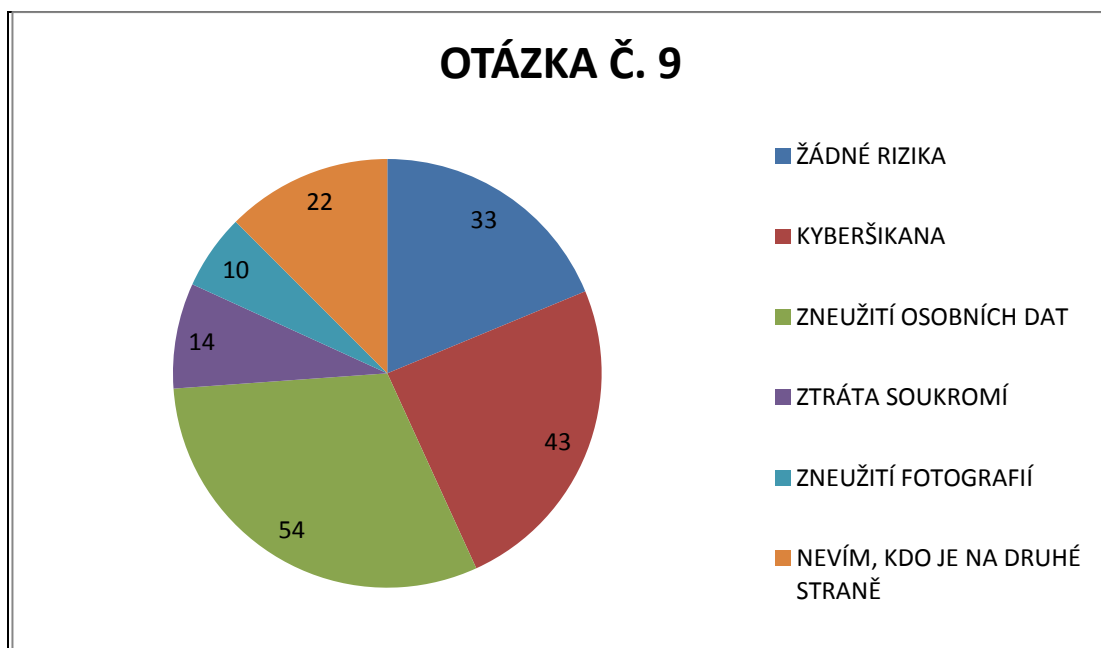
Otázkou číslo osm bylo zjištěno, že 54 respondentů uvedlo, že riziko v online hrách nevidí žádné a to hlavně z důvodu, že žádné takové hry nehrají. Zbytek respondentů uvedlo, že riziko online her spatřují v možném vzniku závislosti, kdy toto uvedlo 74 respondentů. Dalších 48 respondentů uvedlo, že pro ně je největší riziko možné zneužití osobních údajů, ať už těch, které vyplní např. při registraci, nebo těch, které sdělí např. do chatu při hraní online hry jiným hráčům.

Graf č. 8 – Jaké je podle Vás riziko Online her?

Otázka č. 9 – Jaké je podle Vás riziko sociálních sítí?

Je evidentní, že respondenti se v mnohém shodovali v rizicích, které uváděli také u rizik internetu, což je dle mého názoru zcela správně. K uváděným rizikům sociálních sítí uvedlo 33 respondentů, že rizika v ničem nespátřují. Celých 43 respondentů dále uvedlo, že riziko spatřují hlavně v možné kyberšikaně, kterou nejčastěji specifikovali blíže jako urážení, pomluvy, zesměšňování a vydírání na internetu. Opět se respondenti také obávají možného zneužití osobních údajů, dat, které se všude na sítích vyplňují a to v počtu 54. Zneužití fotografií je obává 10 respondentů a toho, že nevíme, kdo je na druhé straně se obává 22 respondentů. Zbylých 14 vidí riziko ve své ztrátě soukromí.

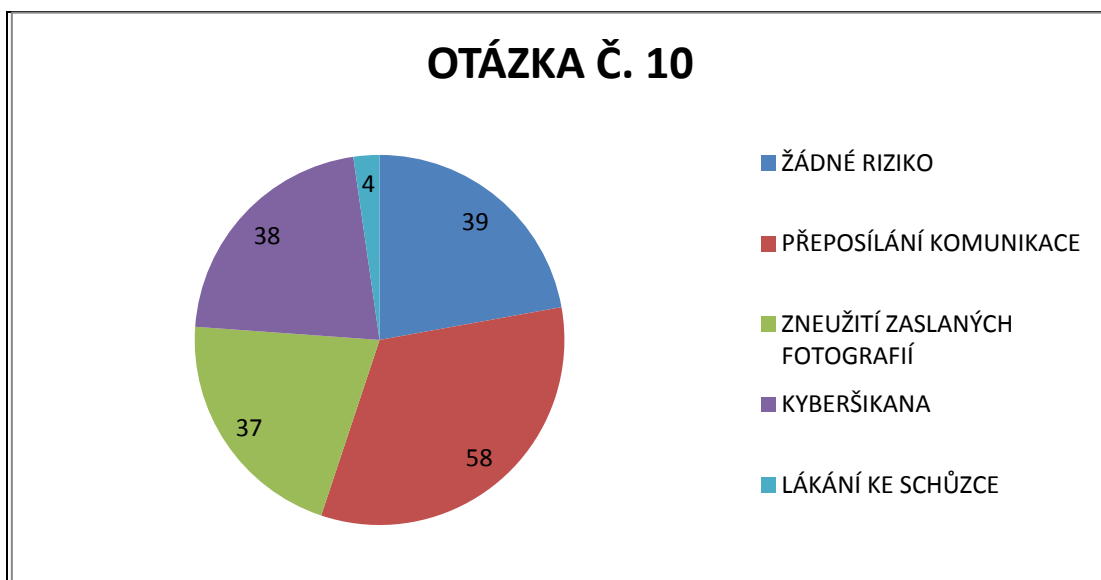
Graf č. 9 – Jaké je podle Vás riziko sociálních sítí?

Otázka č. 10– Jaké je podle Vás riziko chatu (messengeru)?

I když bylo na počátku zjištěno, že respondenti tráví pouze omezený čas na chatu či messengeru nebo, že ho spíše vůbec nenavštěvují mimo 16 dětí z celkového počtu, i přes to jsem se na rizika chatu dotázala. Možná právě z rizik, které byly uváděny, sem děti nechodí. Bylo tedy zjištěno, že 39 žáků v chatu nevidí žádné možná rizika. Celých 58 žáků uvedlo, že se obává, že

by mohla být jejich komunikace přeposílána dál. 37 žáků se naproti tomu bojí, že by mohly být zneužity fotografie, které by se prostřednictvím chatu zaslaly. Kyberšikany prostřednictvím chatu se obává 38 žáků. Také toho, že by byli lákáni ke schůzce, se obávají 4 respondenti.

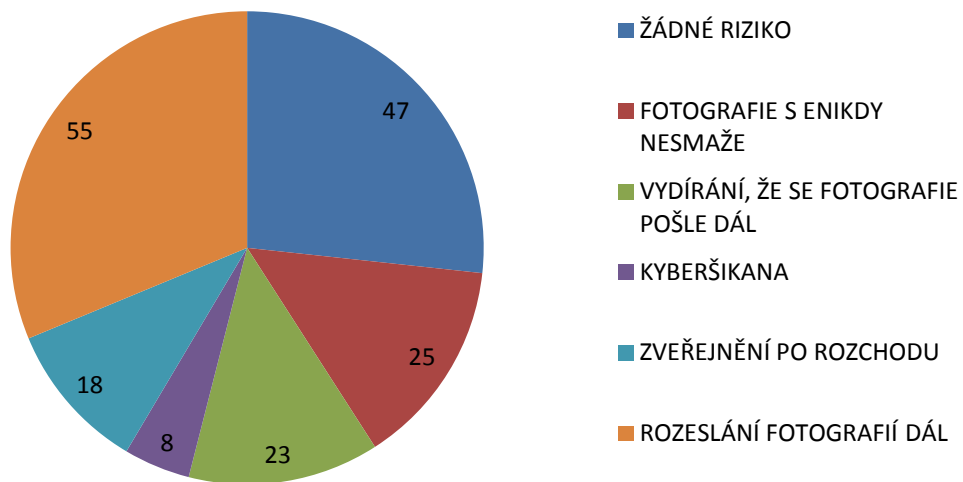

Graf č. 10 – Jaké je podle Vás riziko chatu (messengeru)?

Otázka č. 11– Jaké je podle Vás riziko sextingu, neboli zasílání vlastních fotografií, textů s erotickým podtextem?

Otázka číslo 11 je prozatím poslední z otevřených otázek. Je velmi zarážející, že opět se objevila odpověď typu, že v takovém jednání se nespatřuje žádné riziko a to u celých 47 žáků. Naproti tomu u 55 žáků se mi dostalo odpovědi, že hlavní riziko je v tom, že fotografie budou rozesílány dál. 23 žáků se bojí, že když někomu zašlou fotografii, budou potom vydírání, že když nepošlou další, dostanou se fotografie na internet či jiným lidem. Jako hlavní riziko vidí 25 žáků to, že jednou umístěná fotografie na internet se již nikdy nesmaže a koluje zde navždy. Kyberšikany se bojí 8 žáků a zbylých 18 žáků by i fotografie zaslalo, ale bojí se, že když se potom rozejdou s partnerem nebo partnerkou, tato nebo tento fotografie zveřejní.

OTÁZKA Č. 11

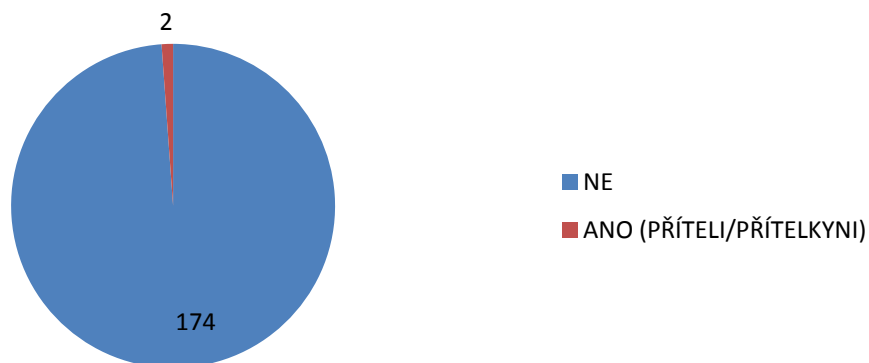
Graf č. 11 - Jaké je podle Vás riziko sextingu, neboli zasilání vlastních fotografií, textů s erotickým podtextem?

Otázka č. 12 – Zasilal/a jste někdy prostřednictvím mobilu intimní obsah?

Komu?

Bylo zjištěno, že prostřednictvím mobilního telefonu zaslali pouze dva respondenti z celkového počtu 176 nějaký text nebo fotografii s intimním podtextem. Oba respondenti uvedli, že toto zaslali příteli/přítelkyni.

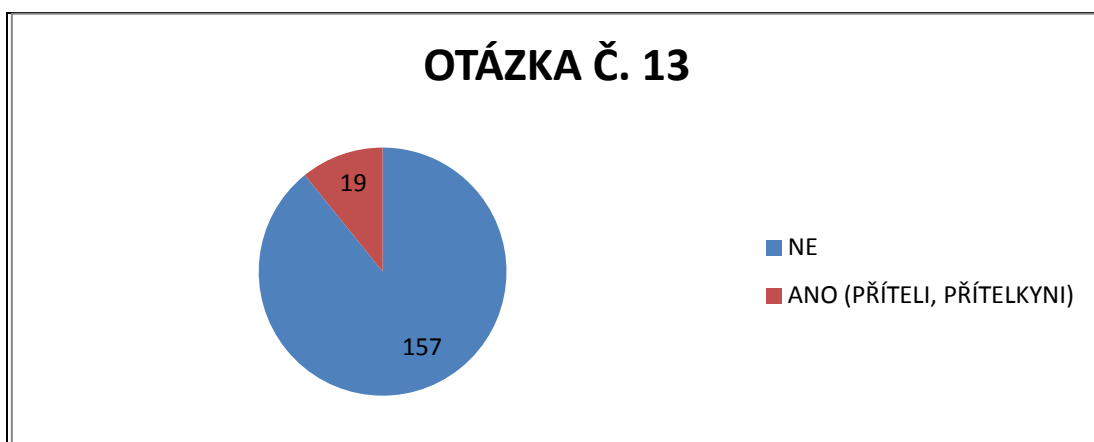
OTÁZKA Č. 12

Graf č. 12 - Zasilal/a jste někdy prostřednictvím mobilu intimní obsah? Komu?

Otázka č. 13 – Zásílal/a jste někdy prostřednictvím internetu intimní obsah? Komu?

U zasílání fotografií, či textů s intimním obsahem jsme se dozvěděli, že prostřednictvím mobilního telefonu se toto téměř neodehrává. Naproti tomu přes internet se počet respondentů zvýšil na 19 žáků, kteří výše uvedené udělali. Zbýlých 157 potom nikdy nic takového prostřednictvím internetu nezaslalo. Zasláné fotografie a texty byli opět rozeslány mezi přítelkyně a přítele.

Graf č. 13 - Zásílal/a jste někdy prostřednictvím internetu intimní obsah? Komu?

Otázka č. 14 – Co je podle Vás kyberšikana?

U otázky č. 14 jsem očekávala, že se respondenti rozepíší, uvedou příklady, ale nestalo se tak. Je až neuvěřitelné, že od všech respondentů jsem dostala pouze dvě totožné odpovědi. Jednou z nich je, jako u všech, odpověď typu nevím, co je kyberšikana. Toto uvedlo 13 žáků. Zbýlých 163 uvedlo, že kyberšikana je šikana přes internet.

OTÁZKA Č. 14

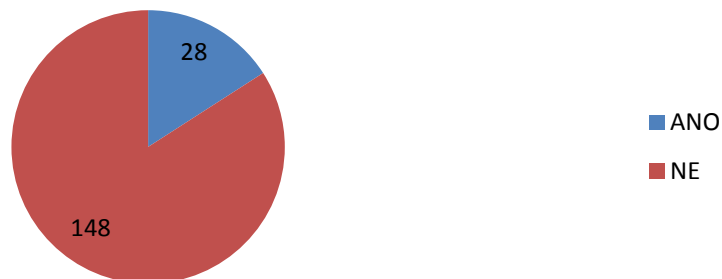

Graf č. 14 – Co je podle Vás kyberšikana?

Otázka č. 15 – Stal/a jsi se někdy na internetu terčem urážek, ponižování, zesměšňování (kyberšikanou) ?

Zjištěním na jednu s posledních otázek zabývající se kyberšikanou jsou pro mne vcelku dobré data. Respondenti uvedli, že v celých 148 se nikdy nestali terčem kyberšikany. Zbýlých 28 žáků však bohužel něco takového zažili.

OTÁZKA Č. 15

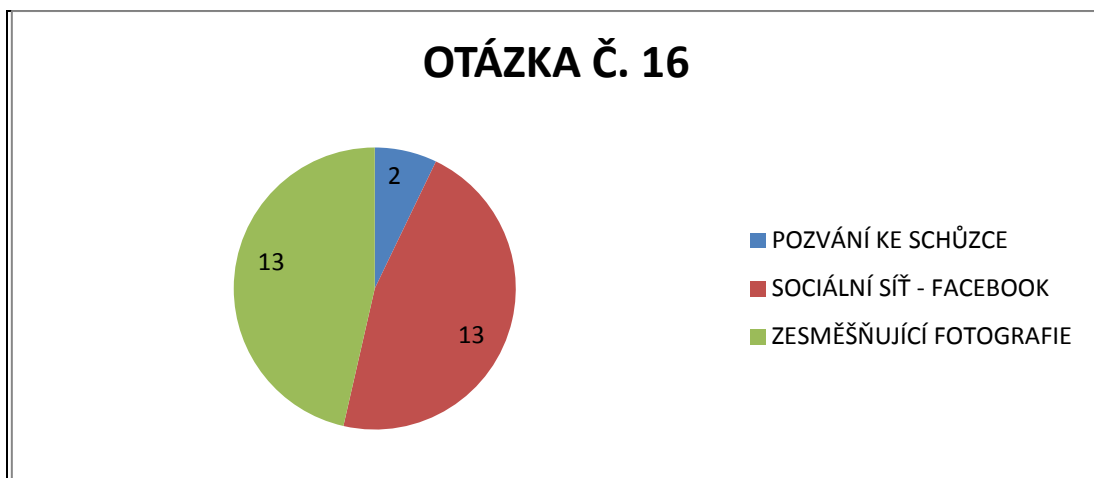

Graf č. 15 - Stal/a jsi se někdy na internetu terčem urážek, ponižování, zesměšňování (kyberšikanou)

Otázka č. 16 – Pokud ano, jakou formou se to uskutečnilo?

Tato otázka plynule navazuje na předchozí otázku č. 15. Odpovědělo tedy na ni celkem 28 žáků. Tito uvedli tři možnosti, díky kterým se stali terčem kyberšikany ve svém případě. Odpovědí bylo v počtu 13 respondentů, že se kyberšikana uskutečnila prostřednictvím sociální sítě – facebook, kde se jim útočník smál, urážel je, ponižoval, vydíral. Druhou variantou ve stejném počtu 13 bylo prostřednictvím zesměšňující fotografie umístěné

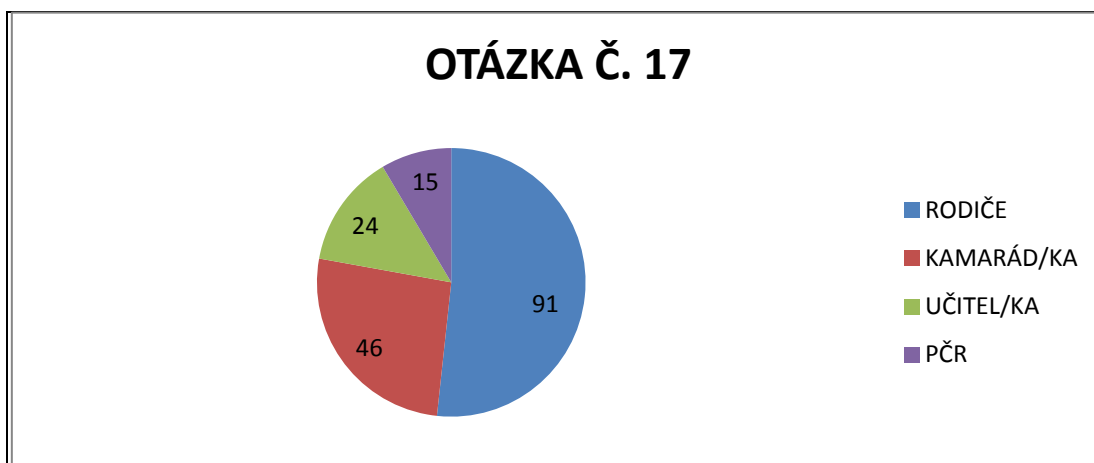
na sociálních sítích, internetu. Zbylí dva respondenti poté byli zváni ke schůzce.

Graf č. 16 – Pokud ano, jakou formou se to uskutečnilo?

Otázka č. 17 – V případě, že se Vám něco takového stalo, nebo stane, či někomu blízkému, komu se svěříte, na koho se obrátíte pro pomoc?

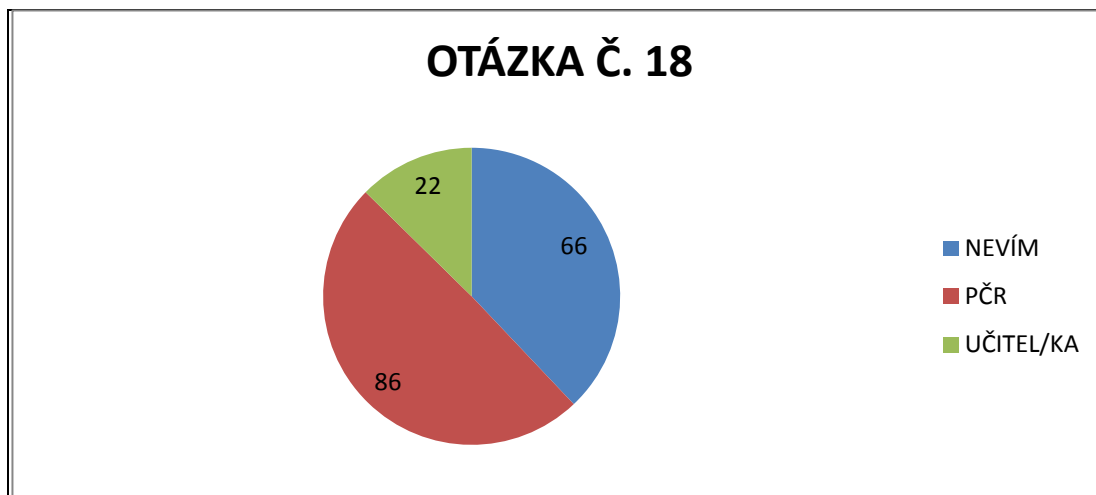
Největším zastoupením u této otázky byli rodiče, za což jsem velmi ráda. Takto odpovědělo celkem 91 respondentů. Jako další nejčastější odpověď si žáci vybrali kamaráda/kamarádku. Toto uvedli v 46 případech. Dále by se obrátili také na Policii ČR v 15 případech a na učitele/učitelku ve škole v 24 případech.

Graf č. 17 - V případě, že se Vám něco takového stalo, nebo stane, či někomu blízkému, komu se svěříte, na koho se obrátíte pro pomoc?

Otázka č. 18 – V případě, že na bližší osoby, ví tyto na koho se obrátit s pomocí?

Poslední otázka dotazníku byla zaměřena na návaznou pomoc či službu. V případě, že se dítě svěří rodiči, kamarádovi, ale i komukoliv jinému, nikdy nejspíš tak velký problém jako je kyberšikana nevyřeší sami. Mezi nejčastěji uváděné odpovědi na tuto otázku zaznělo, že se dále obrátí například na Policii ČR, což je zcela správně. Takto odpovědělo 86 žáků. Na učitele/učitelku potom v 24 případech. Zbylých 66 respondentů nedokázalo odpovědět, zda by osoba, které se svěří, věděla, co dělat dál.

Graf č. 18 – V případě, že na bližší osoby, ví tyto na koho se obrátit s pomocí?

Po vyhodnocení dotazníkového šetření byla následně provedena kvalitativní metoda výzkumu, kdy byla sestavena ohnisková focus group skupina, ve které se diskutovalo na hlavní téma bakalářské práce. Jak je uvedeno v podkapitole výzkumné otázky, respondenti byli dotazováni zejména na 2 stěžejní otázky neboli témata. Tyto jsou následovné:

Co si představujete pod pojmem kyberšikana a virtuální prostředí?

Jakou máte s kyberšikanou či jiným problémem ve virtuálním prostředí zkušenosti?

Tyto dvě otázky jsem zvolila zejména z důvodu, že při vyhodnocování dotazníků se mi sešli totožné odpovědi k otázce č. 14, co si žáci představují pod pojmem kyberšikana. Téměř všichni uvedli, že se jedná o šikanu přes internet. Chtěla bych toto téma rozvést a zjistit bližší názory. Tedy informovanost. Druhá otázka je zaměřena na zkušenost, v dotazníku odpovědělo 28 respondentů, že na vlastní kůži zažilo kyberšikanu. Je otázkou, zda ostatní opravdu nic podobného nezažili, nebo neuvedli. Otázkou chci dojít k diskuzi, kdy se také mohli respondenti setkat s tímto problémem jako přihlížející a podobně.

Ohnisková skupina tedy proběhla po domluvě na ZŠ Očovská v Hodoníně, kde se dostavili i žáci ze ZŠ Vančurova Hodonín. Rozhovor probíhal ve sborovně, zde byla příjemná teplota, posezení a zejména soukromí. Respondenti seděli v kruhu, všichni ve stejné úrovni a všichni na sebe viděli. Před počátkem se seznámili ti, kteří se ještě neznali. Respondenty budu označovat CH1-CH4 a D1-D4. Respondenti byli také poučeni, že každá odpověď je správná a v případě, že nebudou chtít odpovědět, nemusí. Rozhovor byl nahrán na diktafon, pro jednodušší přepis a uvedení do práce. Respondenti s tímto souhlasili. Nechtějí však, aby byla nahrávka někde zveřejněna. Má sloužit pro mé potřeby a přepis odpovědí do práce. S tímto jsem souhlasila.

Odpovědi respondentů:

Jak je uvedeno výše odpovědi a rozhovor respondentů byl v průběhu skupiny nahráván na diktafon a neverbální projevy a reakce byly zapisovány pozorovatelem. Po skončení skupiny byly odpovědi přepsány z diktafonu na počítači do wordu a to doslovně. Níže toto uvádím.

CH1: „Já si myslím, že kyberšikana je taky zneužívání lidské důvěry. Řekl bych, že sem patří zneužívání dětí na různých chatech, sociálních sítích. Zneužívání probíhá tak, že se někdo vydává za kamaráda a získá důvěru druhé osoby, potom po nich chce

různé věci, třeba, aby mu poslali fotku, nebo když se tak nestane, tak mu začne vyhrožovat, nebo mu začne nadávat, posmívat se, urážet. (Kroucí hlavou) Může to být za postavu, známky ve škole, za to kde žije. Přesně nevím. No a k virtuálnímu prostředí bych řekl, že to je prostředí mimo reálný svět, tam kde se může všechno dělat, všechno říkat, kde nás zná spousta lidí a taky právě že spousta nezná, takže se můžu vydávat za někoho jiného. Je to divné. Tento svět je na internetu, facebooku, v hrách. Na druhou otázku, jakou mám zkušenost, tak sám nemám žádnou, nikomu jsem nikde zle nedělal a díky Bohu ani mně nedělal nikdo zle, ale vím, že jeden spolužák se vydával za jednoho kluka na internetu a psal spolužačce, psal jí, jak je hezká a má ji rád, ona mu pak na to skočila, (tváří se zamyšleně) ale on pak otočil a začal ji urážet, smát se jí, jak vypadá, urážel ji, potom umístil i její fotku na internet, když ji vyfotil ve škole a smálo se jí více lidí, no příjemné to nebylo. Rozhodně jsem se do toho nezapojoval, ale je pravda, že ani té holce jsem nepomohl. Stydím se. (Povzdech) Ona pak ani už nechodila do školy, protože zjistila, kdo to dělá. Víم, že snědla i nějaké léky. Pak se to řešilo, ale nakonec přešla na jinou školu. (Provinilý výraz)“

CH2: „Virtuální prostředí slouží k útěku od reality, můžeš se tam vydávat za někoho jiného, nemusíš být sám sebou. Podle mě je virtuální prostředí na internetu, třeba stránky facebooku, instagramu, ale i hry, u nich se dá komunikovat s jinými hráči. Ani nevíme, kdo jsou, kde žijí, zda jsou mladí nebo staří. Kyberšikana je šikana na internetu, ale pro bližší vysvětlení bych řekl, že je to, když někdo uráží, ponižuje, vysmívá se. Někdo si tak ale může udělat jen legraci a druhý si to přebere špatně a bere to jako kyberšikanu, i když to tak nebylo myšlené. (Krčí rameny) Mně se právě stalo něco podobného, že si ze mě vystřelil kamarád, ale nakonec jsme si to vyříkali, já bych to tu nechtěl rozebírat, ale příjemné mi to nebylo, takže když to někdo dělá někomu déle a víc, musí to být fakt šílené. (Smutný výraz)“

CH3: „Je to když někoho urážíme na internetu, nebo třeba zasíláme SMS přes mobil. (Hraje si s prsty) Ten kdo to dělá je tak míň vidět, než kdyby někoho šikanoval třeba ve třídě. Víم, že se můžou vytvořit na internetu taky falešné profily a skupiny a tam

se právě nějaká ta oběť stane terčem všech a všichni do ní jedou. Já si třeba myslím, že virtuální prostředí je hodně podobné reálnému prostředí. Lidi jsou zlí i hodní v tom i v tom prostředí. Ale jako reálné prostředí je kde žijeme, kam chodíme do školy, s kým se kamarádíme, známe, povídáme. Virtuální prostředí je takové, kde někoho známe, ale taky neznáme a kde můžeme ztratit soukromí, nebo nemusíme. Můžeme si zde hrát na dospělé, malé, holky, kluky. (Kroucí hlavou) Co se týče té zkušenosti, jako upřímně si myslím, že se tu nikdo nepřizná, i kdyby něco takového dělal, ale já s čistým štítem říkám, že jsem nikomu nic neudělal a nemíním dělat a nikoho takového neznám. Myslím, že víc zákeřné jsou holky, ale nevím. Přijde mi to jako nechutnost toto někomu dělat. (Pokus o úsměv)“

CH4: „Kyberšikana? (Hlas se třese) To je třeba když mi bude někdo na profilu na facebooku přidávat nějaké zesměšňující komentáře, nebo ukládat sprosté obrázky. Nebo si stáhne moje fotky, které potom někde umístí, nebo je nějak upraví a ostatní se jim smějí. Nebo mě někdo bude nutit, abych někomu něco udělal, nebo někomu něco dal, a když to neudělám, budu mít problém. Myslím, že jsem toto psal i do dotazníku od Vás, teda, že kyberšikana je šikana přes internet, sociální sítě, mobil. No a virtuální prostředí, tak to je to prostředí, kde se ta kyberšikana odehrává, ne? (Pokrčí rameny) Všude na internetu. K té zkušenosti bych dodal, že jsem byl členem skupiny na netu, kterou vytvořil kamarád. (Kroucí nad sebou hlavou) Byla tam fotka jedné holky a psalo se k ní spoustu sprostých slov, ano, taky jsem k fotce napsal, že je kráva, ale vlastně jsem ji ani neznal, no, ale když to vymyslel kamarád, chtěl jsem ho podržet. Dnes už bych to neudělal a skupinu bych opustil. Ale tím bych jí stejně nepomohl, já vím. (Chvíli se zamyslí) Potom se tohle řešilo ve škole, dostal i ředitelskou důtku a vím, že měl doma velké zle a i ve třídě a tak, nikdo se s ním už nechtěl kamarádit.“

D1: „Tak, abych odpověděla správně, bych řekla, že kyberšikana je šikana ve virtuálním prostředí. Takže si myslím, že je to spolu provázané. (Pokyvuje) V reálném světě je šikana, teda např. ve škole, kroužcích a tak, no a na internetu je ta kyberšikana. Kyberšikana je, když nás někdo uráží, směje se nám, umisťuje naše

fotky někam na internetu, ale např. i to, když nám pořád píše a pronásleduje nás. Jako virtuální svět bych označila svět internetu, počítačů, mobilů, ale i tabletů. Nevím, jestli je to správně. (Pokrčí rameny) Zkušenost nemám, ale vím, že u nás ve škole se řešilo, myslím o třídu výš, že nějaké holky natočily jinou holku, jak je na záchodě a nakonec daly takové video na youtube. Přijde mi to strašně trapné, dětinské, vůbec nechápu, co z toho ty holky měly. Možná jen potíže.“

D2: „Já bych řekla asi stejnou odpověď jako CH4, prostě virtuální prostředí je na internetu. Není tam vše možné a reálné. No a kyberšikana – urážení, ponižování, někdo se nám směje, nutí nás k něčemu, je to prostě hnus. Když vím, že to zůstane pouze tady, musím se přiznat, že já sama jsem zaslala fotku, na které jsem nebyla příliš oblečená příteli. (Stud v obličeji – zčervenání) Víím, že je to asi špatně, ale já věřím, že se nikdy nerozejdeme, a i kdyby, že fotku nezneužije. (Zamyslí se) Vlastně v to doufám, protože když to tady slyším a i různě na těch besedách, kam chodíme, mám strach. Jenže teď už nic nenadělám, protože fotka smazat nejde. (Pokrčí rameny)“

D3: „Já vím, že kyberšikana je trestná. (Pokyvuje) Nikdo by se neměl bát někomu říct, když se mu na internetu bude někdo smát a ubližovat mu. Když někdo vytvoří na internetu profil a tu umístí moji fotku, která bude např. hrozná, budu na ní tlustá a podobně, nemá na to právo. Nemá ani právo mi sprostě nadávat, a tak. Patří sem, ale určitě například, i když někomu sdělím moje osobní údaje, data, bydliště a on toho pak zneužije. No a virtuální prostředí je to, kde by mi tohle někdo prováděl. Takže ne ve škole, doma, ale na internetu, chatu, sociálních sítích. Já sama jsem byla úplně hloupá, (Hraje si s prsty) začala jsem si v jedné skupině na internetu psát s člověkem, měli jsme si pořád co říct. Bylo to příjemné, dvořil se mi. Jenže postupem času se začal zajímat, kde bydlím, kam chodím do školy, kdy bývají rodiče doma a tak. Z prvo počátku mi to přišlo normální, ale pak se chtěl i pořád sejít, zval mě na divné místa. Bavila jsem se o tom s kamarádkou, řekla mi, že to bude nějaký úchyl a hlavně ať nikam nechodím, aby mě například neznásilnil. Skupinu jsem potom opustila

a smazala i můj profil, ale stejně se někdy bojím, protože jsem mu i spoustu věcí řekla. Rodičům jsem se s tímto nesvěřila. Snad si našel jinou oběť.(Povzdech)“

D4: *„Chtěla bych říct, že teď se o tom všude mluví, máme i spoustu přednášek. No já sama bych to specifikovala mimo jiné, co tu již zaznělo a myslím, že vše bylo dobře, že je to například, i když zašlu příteli erotickou fotku a pak se rozejdeme a on ji rozpošle dál kamarádům, nebo po mně chce další, a když nebudu chtít, tak mi vyhrožuje, že to udělá. Myslím, že se tou říká sexting. Patří to do kyberšikany, nebo ne? (Pohled a čekání na odpověď) No a virtuální prostředí je internetové prostředí, takové to nereálné, kde je vše dovoleno a zakázáno. Zkušenosti s kyberšikanou nemám, ani nikoho neznám. Doufám, že se to mně i jiným nestane. Je to hrozné. Ale zase, pokud se budeme chovat bezpečně na internetu, myslím, že se nám nemůže nic stát. Chce to selský rozum aspoň. (Úsměv)“*

7.1 Zhodnocení výsledků

V této podkapitole zhodnotím výsledky z předchozí kapitoly č. 7, kde jsem hledala odpověď na výzkumnou otázku bakalářské práce. Hlavní výzkumná otázka zní:

Jsou děti navštěvující II. stupeň základní školy v Hodoníně informovány o nebezpečí, které hrozí ve virtuálním prostředí a jaké konkrétní znalosti mají s danou problematikou?

Podotázky výzkumu:

Jaké znalosti o problematice kyberšikany a nebezpečí ve virtuálním prostředí jsou dětem známy?

Pohybují se děti v kyberprostoru bezpečně?

Stávají se děti často obětí kyberšikany?

Je to na základě rozvoje využívání sociálních sítí?

V dotazníkovém šetření, které mělo 18 otázek, bylo zjištěno z celkového počtu 176 respondentů následovně:

- Dotazník vyplnilo 90 mužů a 86 žen
- Základní školu Očovská navštěvuje 89 žáků, Základní školu Vanřurova 87 žáků (v době šetření bylo přítomno)
- Šestý ročník navštěvuje 44 žáků, sedmý ročník 40 žáků, osmý ročník 49 žáků a devátý ročník potom 43 žáků (v době šetření bylo přítomno)
- Nejčastějším typem zařízení, kde děti tráví volný čas je mobilní telefon a to celých 112 respondentů ze 176, dále potom v počtu 32 respondentů tablet a také ve stejném počtu počítač
- Průměrný denně strávený čas na vybraném zařízení je 1 hodina denně u 33 žáků, 1-3 hodiny denně u 71 respondentů, 3-5 hodin u 52 respondentů a více než 5 hodin denně tráví na vybraném zařízení a internetu 2 respondentů
- Na zařízení, internetu tráví nejvíce času respondenti na sociálních sítích, kdy toto uvedlo 85 žáků. Online hry hraje 63 žáků. Na chat chodí 16 žáků a na e-mail zbylých 12 žáků. Mezi nejčastěji navštěvované sociální sítě u výzkumného vzorku patří instagram, facebook a youtube.
- K rizikosti internetu se vyjádřilo 56 žáků tak, že podle nich žádné rizika na internetu nejsou. Zbylých 120 žáků uvedlo, že rizika spatřují v možném zneužití osobních dat, zneužití fotografií, kyberšikaně, neví, kdo je na druhé straně, lze zde ztratit soukromí, může vzniknout závislost a taky, že na internetu vše zůstane navždy.
- K rizikosti online her bylo zjištěno, že 54 žáků rizika žádné nespatřuje a to z důvodu, že hry nehrají. Dalších 74 žáků uvedlo, že si myslí, že na online hrách může vzniknout závislost a 48 žáků se obává zneužití osobních údajů.
- K dotazu, jaké rizika žáci vidí na sociálních sítích, uvedlo 33 žáků, že žádné riziko nespatřují, riziko ve formě kyberšikany spatřuje 43 žáků, zneužití osobních dat se obává 54 žáků. Jako další uváděné pojmy jsou

ztráta soukromí u 14 žáků, zneužití fotografií v 10 případech a to, že nevíme, kdo je na druhé straně u 22 žáků.

- K riziku chatu bylo zjištěno, že opět 39 žáků žádné riziko nepředpokládají. Toho, že se přepoše komunikace se obává 58 žáků, zneužití fotografií 37 žáků- Také kyberšikana je hrozbou u 38 žáků. Čtyři respondenti se poté bojí, že budou přes chat lákáni ke schůzce.
- U sextingu jsou rizika spatřovány u 25 žáků v tom, že se zasláná fotografie nikdy nesmaže, někdo bude odesílatele vydírat, že foto pošle dál (23 žáků), může nastat kyberšikana (8 žáků), fotografie se zveřejní po rozchodu partnerů v 18 případech a fotografie bude rozesílaná dál na internet u 55 žáků. Celých 47 žáků poté opět žádné riziko nevidí.
- Pouze 2 respondenti ze 176 někdy zaslali erotickou fotku nebo text prostřednictvím mobilního telefonu. Toto bylo zasláno přítelkyni/příteli.
- Celých 19 respondentů zaslalo erotickou fotografii nebo text prostřednictvím internetu svému příteli nebo přítelkyni. Zbylých 157 by toto nikdy neudělalo.
- Pojem kyberšikana 163 respondentů popsalo jako šikanu přes internet. 13 respondentů nedokázalo pojem vysvětlit.
- Terčem urážek, ponižování, kyberšikany se z počtu 176 respondentů stalo 28 žáků.
- Toto se stalo u 13 respondentů prostřednictvím sociální sítě facebook, u 13 respondentů zesměšňující fotografií a u 2 respondentů pozváním ke schůzce.
- V případě, že se stane respondentovi kyberšikana, svěří se 91 žáků rodičům, 46 žáků kamarádům, 24 žáků učitelům a 15 žáků by šlo na Policii ČR.

- V případě, že se obrátí na bližší osoby, tyto se dle respondentů nebudou vědět na koho obrátit v 66 případech. V celých 86 případech půjdou tyto osoby na Policii ČR a za učitelem 22 blízkých osob.

Z odpovědí ohniskové skupiny žáků vyplynulo následovně:

- Všichni dotazovaní respondenti dokáží vysvětlit pojem kyberšikana. Mezi nejčastější vysvětlení patří urážení, vysmívání, ponižování na internetu, patří sem také posílání erotických fotografií, zneužití osobních údajů na internetu a také pronásledování na internetu.
- Všichni respondenti dokáží také vysvětlit virtuální prostředí. Toto prostředí popisují jako opak reálného prostředí, ve kterém žijí. Na takovém prostředí je vše dovoleno, člověk se zde může vydávat, za koho chce, dělat co chce. Nemusí se stydět. Ztrácí zde však soukromí, může si psát s lidmi, o kterých ale neví, co jsou zač. Ve virtuálním prostředí probíhá kyberšikana. Virtuální prostředí je prostředí počítačů, mobilů, tabletů a internetu.
- Ke zkušenosti respondenti uvedli následovně. Čtyři respondenti z celkových osmi uvedli, že samo se nikdy s kyberšikanou sami na sobě nesešli, nepřišli s ní do kontaktu a nikdy by ji také nepraktikovali. Jedna respondentka se setkala na internetu s osobou, která se snažila získat osobní informace o respondentce a poté ji lákala na schůzku. Dívka se však poradila s kamarádkou, smazala profil, přestala komunikovat a na schůzku nešla. Druhá respondentka zaslala erotickou fotku příteli. Nyní doufá, že se nikdy nerozejdou a v případě, že ano, že ji přítel nerozešle dál a nezneužije. Je si vědoma chyby. Třetí respondentka se přímo kyberšikany neúčastnila, ale ví o případu ze školy, kdy děvčata natáčela spolužačku na WC a video umístily na youtube. Takové chování odsuzuje. Další respondent byl členem skupiny, kde se urážela dívka, psaly se komentáře pod fotografií. Sám ji ani neznal, ale aby podržel kamaráda, napsal

zde také nevhodný komentář. Předposlední respondent si myslel, že je na něm páchána kyberšikana, ale nakonec se mělo jednat o legraci od kamaráda. Každopádně mu to nebylo příjemné. Poslední respondent byl jako přihlížející kyberšikaně od spolužáka na spolužačce. Spolužačka na tom nebyla vůbec psychicky dobře, spolužák ji urážel, smál se jí, umisťoval její fotografii na internetu. Bohužel spolužačce respondent nepomohl, ani se nezastal a neřekl to dospělé osobě. Nyní se za to stydí. Výsledkem tedy je, že 4 respondenti zkušenost mají a čtyři zase ne.

Výsledky vztahující se k následujícím otázkám:

Jaké znalosti o problematice kyberšikany a nebezpečí ve virtuálním prostředí jsou dětem známy?

Pohybují se děti v kyberprostoru bezpečně?

Stávají se děti často obětí kyberšikany?

Je to na základě rozvoje využívání sociálních sítí?

S ohledem na výše uvedené lze odpovědět na dílčí výzkumné otázky následovně.

Z výzkumného vzorku lze usoudit, že děti mají alespoň základní informace a znalosti o pojmech kyberšikana, virtuální prostředí a s nimi spojená rizika. Jsou tedy dostatečně informovány a seznámeny.

K otázce, zda se děti pohybují v kyberprostoru bezpečně, lze říct, že ve většině případech ano.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že z celkového počtu 176 respondentů se terčem urážek, ponižování, kyberšikany se stalo 28 žáků. Toto se stalo

u 13 respondentů prostřednictvím sociální sítě facebook, u 13 respondentů zesměšňující fotografií a u 2 respondentů pozváním ke schůzce.

Jde tedy o „pouze“ 15,91 % ze 100 %.

K poslední dílčí otázce, zda se toto děje na základě rozvoje využívání sociálních sítí lze odpovědět, že nejspíše ano. Na zařízení, internetu tráví nejvíce času respondenti na sociálních sítích, kdy toto uvedlo 85 žáků. Online hry hraje 63 žáků. Na chat chodí 16 žáků a na e-mail zbylých 12 žáků. Mezi nejčastěji navštěvované sociální sítě u výzkumného vzorku patří instagram, facebook a youtube.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma rizikové chování dětí ve virtuálním prostředí se dělí na dvě části – část teoretickou a praktickou.

V teoretické části práce jsem popsala témata a pojmy, které úzce souvisí s problematikou virtuálního prostředí - kyberšikanou, jako jsou rizikové chování, rizikové chování ve virtuálním prostředí, rizika online komunikace, sociálně patologické jevy, závislosti, netolismus a kyberšikana.

Nejdůležitější kapitolou je kapitola zaměřená na problematiku kyberšikany, kde jsem se snažila z dostupných informací, které jsem získala pomocí knižních a internetových zdrojů popsat nejdůležitější fakta a informace a to prostředky, znaky, druhy, právní ukotvení, ale i mimo jiné prevenci tohoto fenoménu.

V praktické části jsem se snažila odpovědět na mnou zvolenou výzkumnou otázku, která zní: Jsou děti navštěvující II. stupeň základních škol v Hodoníně informovány o nebezpečí, které hrozí ve virtuálním prostředí a jaké konkrétní znalosti mají s danou problematikou?

Zvolenou výzkumnou formou byl kvantitativní i kvalitativní výzkum. Pro naplnění vytyčeného cíle jsem využila jednak dotazníkové šetření, ale i diskuzi v tzv. focus group skupině. Dotazníky byly rozdány ve dvou základních školách v Hodoníně. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 176 respondentů. Ohnisková focus group skupina byla ve složení 8 respondentů.

Výzkumnou částí bylo zjištěno, že míra informovanosti o problematice virtuálního prostředí a kyberšikany není malá. Dotazovaní žáci mají dostačující informace, jsou s problematikou seznámeni. Dokáží specifikovat pojmy, ví, co je součástí kyberšikany. Co se týče zkušenosti, i zde jsem získala data, které poukazují na to, že již žáci na druhém stupni základních škol mají jisté zkušenosti a to nejčastěji v zasílání fotografií s erotickým

podtextem, nebo také s urážením na sociálních sítích či se zesměšňujícími fotografiemi.

Samozřejmě je důležité si uvědomit, že výzkumný vzorek o počtu 176 žáků není zanedbatelný, nelze jej však považovat za zcela reprezentativní. Je třeba vzít také v potaz možná „místní specifika“, která jsou vždy také určujícím aspektem nejen pro danou oblast, kde žáci navštěvují vzdělávací proces (menší město – cca 24 582 obyvatel a podobně.)

Z výzkumného vzorku lze usoudit, že děti mají alespoň základní informace a znalosti o pojmech kyberšikana, virtuální prostředí a s nimi spojená rizika. Jsou tedy dostatečně informovány a seznámeny. K otázce, zda se děti pohybují v kyberprostoru bezpečně, lze říct, že ve většině případech ano.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že z celkového počtu 176 respondentů se terčem urážek, ponižování, kyberšikany se stalo 28 žáků. Toto se stalo u 13 respondentů prostřednictvím sociální sítě facebook, u 13 respondentů zesměšňující fotografií a u 2 respondentů pozváním ke schůzce.

Jde tedy o „pouze“ 15,91 % ze 100 %. K poslední dílčí otázce, zda se toto děje na základě rozvoje využívání sociálních sítí lze odpovědět, že nejspíše ano. Na zařízení, internetu tráví nejvíce času respondenti na sociálních sítích, kdy toto uvedlo 85 žáků. Online hry hraje 63 žáků. Na chat chodí 16 žáků a na e-mail zbylých 12 žáků. Mezi nejčastěji navštěvované sociální sítě u výzkumného vzorku patří instagram, facebook a youtube.

Závěrem bych na základě uvedených výstupů své práce doporučila jako další možné inspirativní východisko pro další vývoj v oblasti vzdělávání, uskutečnit například výzkum v rámci všech základních škol v Hodoníně pro větší transparentci a možnost srovnání výsledků jednotlivých škol. Dále se domnívám se, že bakalářská práce by mohla být přínosem pro celou širokou veřejnost a zejména pro pedagogy, další odborné pracovníky včetně sociálních pracovníků, ale prvořadě pro „cílovou skupinu“ - děti, mladistvé, rodiče a rodiny. S ohledem na výstupy se domnívám, že by na základních

školách mohla být zavedena hodina kybernetické bezpečnosti a psychohygieny v dané oblasti pro žáky v hodinách občanské nauky + informatiky.

SEZNAM LITERATURY

BLINKA, L. Online závislosti: jednání jako droga? : online hry, sex a sociální síť: diagnostika závislosti na internetu: prevence a léčba. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80- 210-7975-5.

ČR. (2009). Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, Sbírka zákonů České republiky

ECKERTOVÁ, L. & DOČEKAL D. Bezpečnost dětí na internetu: rádce zodpovědného rodiče. 1. Vyd. Brno: Computer Press, 2013. 224 s. ISBN 978-80-251-3804-5.

ELLIOTTOVÁ, M. Jak ochránit své dítě. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 173 s. ISBN 8071780340.

FIELDOVÁ, E. M. Jak se bránit šikaně: praktický rádce pro děti, rodiče i učitele. 1. vyd. Praha: Ikar, 2009. 311 s. ISBN 978-80-249-1176-2.

FISCHER, S., & ŠKODA, J., Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

HLAVÁČ, J., Netolismus. Virtuální závislost, nebo závislost na virtuálním?, [online]. Dostupné z: http://www.prevence.info.cz/sites/default/files/users/9/hlavac_pdf_13696.pdf, cit. 5. 10. 2018

INTERNETEM BEZPEČNĚ, Netolismus, [online]. Dostupné z: <http://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/dobrevedet/netolismus/>, cit. 9. 10. 2018

KALINA, K. Drogy a drogové závislosti 2 :mezioborový přístup. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 343 s. ISBN 80-86734-05-6.

KAVALÍR, Aleš [ed.]. Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. In: Minimalizace šikany: Informační portál o šikaně na školách [online]. Plzeň: Člověk v tísni, 2009 [cit. 2018- 12-29]. ISBN 978-80-86961-78-1. Dostupné z: <http://www.minimalizacesikany.cz/images/stories/kybersikana.pdf>

KOŽÍŠEK, M. & V. PÍSECKÝ., 2016. Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online. Praha: Grada. 176 s. ISBN 978-80-247-5595-3.

KRČMÁŘOVÁ, Barbora et al. Děti a online rizika: sborník studií. 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2012. 178 s. ISBN 978-80-904920-2-8.

KREJČÍ, V. Kyberšikana. Kybernetická šikana. Studie. Olomouc, 2010. ISBN 978- 80-254-7791-5. Dostupné také na Internetu z: http://www.prvok.upol.cz/index.php/ke-staeni/cat_view/20-studijni-materialy-studie-apod .

LINGROVE, s.r.o., Rozpoznání, symptomy a projevy závislosti [online]. Dostupné z: <http://www.lindgrove.com/rozpoznani-symptomy-a-projevy-zavislosti/>, cit. 26. 9. 2018

MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2006, 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MIOVSKÝ, M., L. SKÁCELOVÁ, J. ZAPLETALOVÁ & P. NOVÁK., 2010. Primární prevence rizikového chování ve školství. Praha: Sdružení SCAN. 253 s. ISBN 978-80- 87258-47-7.

MŠMT ČR. (2015). Netolismus. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>, Cit. 28. 11. 2018

MŠMT ČR. (2017). Kyberšikana a další formy kybernetické agrese. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>, Cit. 28. 11. 2018

MÜHLPACHR, P. Sociopatologie. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 s. Spisy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-4550-7.

NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 150 s. ISBN 80-7178-432-X.

NIELSEN SOBOTKOVÁ, V. a kol. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. Praha: Grada, 2014. 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.

NOŽINA, M., Svět drog v Čechách, 1. vyd. Praha: KLP – Koniasch Latin Press, 1997, 348 s. ISBN 80-85917-36-7.

PETROWSKI, T. (2014). Bezpečí na internetu pro všechny. Liberec: Dialog. ISBN 978-80-7424-066-9.

POLICIE ČR. PREVENCE – kyberšikana, [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/prevence-kybersikana.aspx>, cit. 30. 12. 2018

PREISSOVÁ, Š., Netolismus [online]. Dostupné z: <https://www.gymns.cz/metodik-prevence/netolismus/>, cit. 1. 10. 2018

PROCHÁZKA, M. 2012. Sociální pedagogika. Praha. Grada Publishing, 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

PROJEKT E – BEZPEČÍ, (2015) Netolismus, průvodce online závislostmi, Dostupné z: <http://www.netolismus.cz>, cit. 9. 9. 2018

PUNCH, K. Základy kvantitativního šetření. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

REICHEL, J. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.

ROGERS, V. Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

SANANIM Kolektiv autorů. Drogy: otázky a odpovědi: [příručka pro rodinné příslušníky a pomáhající profese]. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 198 s. Rádcí pro zdraví. (brož.). ISBN 9788073672232.

SPITZER, M. Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7294-872-7.

SPITZER, M. Kybernemoc!: jak nám digitalizovaný život ničí zdraví. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-792-9.

ŠEVČÍKOVÁ, A. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015. 184 s. ISBN 978-80-210-7527-6.

ŠMAHAJ, J. Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4227.

ŠMAHEL, D. Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi. V Praze: Triton, 2003. 158 s. Psychologická setkávání; sv. 6. ISBN 80-7254-360-1.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. & kol. (2007). Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: Pravidla hry. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Závislost na počítačích a počítačových hrách. Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti [online]. [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <http://www.poradenskecentrum.cz/pocitacova-zavislost.php>

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Jaké je Vaše pohlaví?

Graf č. 2 – Jakou ZŠ navštěvujete?

Graf č. 3 – Jakou třídu navštěvujete?

Graf č. 4 – Na jakém zařízení trávíte nejvíce času?

Graf č. 5 – Jak moc času, v průměru, trávíte na Vámi vybraném zařízení v jednom dnu?

Graf č. 6 – Co nejčastěji děláte na Vámi vybraném zařízení (internetu)?

Graf č. 6a - Co nejčastěji děláte na Vámi vybraném zařízení (internetu)?

– Jaké jsou nejčastěji navštěvované sociální sítě?

Graf č. 7 – Domníváte se, že je internet nebezpečný?

Graf č. 7a - Domníváte se, že je internet nebezpečný? – Nejčastěji uváděné rizika internetu.

Graf č. 8 – Jaké je podle Vás riziko Online her?

Graf č. 9 – Jaké je podle Vás riziko sociálních sítí?

Graf č. 10 – Jaké je podle Vás riziko chatu (messengeru)?

Graf č. 11 – Jaké je podle Vás riziko sextingu, neboli zasílání vlastních fotografií, textů s erotickým podtextem?

Graf č. 12 – Zasílal/a jste někdy prostřednictvím mobilu intimní obsah? Komu?

Graf č. 13 – Zasílal/a jste někdy prostřednictvím internetu intimní obsah? Komu?

Graf č. 14 - Co je podle Vás kyberšikana?

Graf č. 15 – Stal/a jsi se někdy na internetu terčem urážek, ponižování, zesměšňování (kyberšikanou)

Graf č. 16 – Pokud ano, jakou formou se to uskutečnilo?

Graf č. 17 - V případě, že se Vám něco takového stalo, nebo stane, či někomu blízkému, komu se svěříte, na koho se obrátíte pro pomoc?

Graf č. 18 - V případě, že na bližší osoby, ví tyto na koho se obrátit s pomocí?

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Dotazník – virtuální prostředí (informovanost a zkušenost)

Příloha č. 2 – Souhlas zákonných zástupců s účastí nezl. dítěte v ohniskové skupině, focus group a dále možnost uveřejnění získaných informací

Dotazník - virtuální prostředí (informovanost a zkušenost)

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník bude sloužit jako podklad ke zpracování bakalářské práce, kdy cílem tohoto je zjistit míru informovanosti a zkušenosti u dětí II. stupně ZŠ Hodonín s možnou problematikou virtuálního prostředí.

Děkuji

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

2. Jakou ZŠ navštěvujete?

- ZŠ Očovská
- ZŠ Vančurova

3. Jakou třídu navštěvujete?

- 6. Ročník - ..... let
- 7. Ročník - ..... let
- 8. Ročník - ..... let
- 9. Ročník - ..... let

4. Na jakém zařízení trávíte nejvíce času?

- Mobil
- Počítač
- Tablet

5. Jak moc času, v průměru, trávíte na Vámi vybraném zařízení v jednom dnu?

- 1 hodinu
- 1-3 hodiny
- 3-5 hodin
- Více než 5 hodin

6. Co nejčastěji děláte na Vámi vybraném zařízení (internetu)?

- Online hry
- Chat
- Sociální sítě – Jaké? .....
- E- mail

7. Domníváte se, že je internet nebezpečný?

Ne

Ano – krátce popište, v čem riziko spatřujete

.....

.....

.....

.....

8. Jaké je podle Vás riziko Online her?

.....

.....

.....

.....

9. Jaké je podle Vás riziko sociálních sítí?

.....

.....

.....

.....

10. Jaké je podle Vás riziko chatu (messengeru)?

.....

.....

.....

.....

11. Jaké je podle Vás riziko sextingu, neboli zasílání vlastních fotografií, textů s erotickým podtextem?

.....

.....

.....

.....

12. Zásílal/a jste někdy prostřednictvím mobilu intimní obsah? Komu?

Ne

Ano - .....

13. Zásílal/a jste někdy prostřednictvím internetu intimní obsah? Komu?

Ne

Ano - .....

14. Co je podle Vás kyberšikana?

.....

.....

.....
.....
**15. Stal/a jste se někdy na internetu terčem urážek, ponižování,
zesměšňování (kyberšikanou)?**

- Ano
- Ne

16. Pokud ano, jakou formou se to uskutečnilo?

- SMS, e- mail
- Formou videa umístěného na internetu, např. youtube
- Prostřednictvím zesměšňující fotky
- Na sociálních sítích, např. facebook
- Pozvání ke schůzce

**17. V případě, že se Vám něco takového stalo, nebo stane, či někomu
blízkému, komu se svěříte, na koho se obrátíte pro pomoc?**

- Rodiče
- Kamarád/kamarádka
- Učitel/Učitelka
- Linka bezpečí
- Policie
- OSPOD

18. V případě, že na bližší osoby, ví tyto na koho se obrátit s pomocí?

- Ne
  - Ano – na koho?
- .....

Příloha č. 2 – Souhlas zákonných zástupců s účastí nezl. dítěte v ohniskové skupině, focus group a dále možnost uveřejnění získaných informací

**Souhlas zákonných zástupců s účastí nezl. dítěte v ohniskové skupině,
focus group a dále možnost uveřejnění získaných informací**

Souhlasím s tím, aby se má dcera/syn
....., nar. ...., trvale
bytem ....., účastnil/a rozhovoru
v ohniskové skupině focus group za účelem získání informací ke zpracování
bakalářské práce na téma nebezpečné chování dětí ve virtuálním prostředí.
Dále souhlasím s tím, aby se získané informace mohly použít v bakalářské
práci, avšak zcela anonymně.

Jméno+ příjmení:.....
Vztah k dítěti:.....
Trvale bytem:.....

V Hodoníně dne .....

Podpis:.....